

บทที่ 3

ประเภทของความรับผิดชอบ

ผู้วิจัยจะนำเสนอ 2 ประเด็นใหญ่ในบทนี้ ได้แก่ ประเด็นแรก ความหมายของความรับผิดชอบ ประเด็นที่สอง ประเภทของความรับผิดชอบ ในประเด็นแรกนั้น ผู้วิจัยจะพิจารณาความหมายทั่วไปของคำว่า "ความรับผิดชอบ" หลังจากนั้น ผู้วิจัยจะนำตัวอย่างต่าง ๆ ของความรับผิดชอบที่ชาร์ตซ์ใช้มาวิเคราะห์ให้เห็นความหมายที่หลากหลาย ต่อมา ผู้วิจัยจะอภิปรายประเภทของความรับผิดชอบโดยกลั่นกรองมาจากผลงานทั้งทางปรัชญาและวรรณคดี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง จากบทละครทั้งหมด 8 เรื่องของชาร์ตซ์ แม้ว่าแนวคิดของชาร์ตซ์ว่าด้วยความรับผิดชอบที่กระจัดกระจายอยู่ตามผลงานต่าง ๆ จะไม่มากมายนัก ผู้วิจัยก็พยายามนำเนื้อหาอันจำกัดเท่าที่ปรากฏมาวิเคราะห์ วิจัย และจัดให้เป็นระบบระเบียบตามแนวคิดทางปรัชญา

3.1 ความหมายของความรับผิดชอบ

3.1.1 ความหมายทั่วไปของความรับผิดชอบ

เมื่อเอ่ยถึงคำว่า "ความรับผิดชอบ" ขึ้นมา เช่น เมื่อเรากล่าวว่า นาย ก. มีความรับผิดชอบ¹ จะหมายความว่า นาย ก. เป็นคนทำงานตามหน้าที่จนเต็มความสามารถ เป็นต้นว่า นาย ก. เป็นทั้งอาจารย์และบิดา เมื่อเป็นครู เขาก็เสียสละทุ่มเทกายใจให้การอบรม

---

¹ ตัวอย่างนี้ ผู้วิจัยได้สอบถามและรวบรวมมาจากทัศนะของบุคคลในสาขาวิชาชีพต่าง ๆ ทั้งที่เกี่ยวข้องโดยตรงและโดยอ้อมกับผู้วิจัย

สั่งสอนลูกศิษย์โดยไม่เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อย เมื่อเป็นบิดา เขาก็รู้จักทำงานหาเงินมาเลี้ยงครอบครัวไม่กินเหล้าเมายาหรือบ้าการพนัน รู้จักกุกุศเวลาว่างให้กับครอบครัว

แต่ในอีกแง่หนึ่ง การกล่าวว่า นาย ก. มีความรับผิดชอบหมายความว่าได้อีกว่า ก่อนที่นาย ก. จะลงมือทำอะไร เขาได้ไตร่ตรองอย่างรอบคอบ รู้ว่า อะไรควรอะไรไม่ควร อาทิ เช่น เมื่อ นาย ก. ถูกนาย ข. หาเรื่องกลั่นแกล้งบ่อย ๆ นาย ก. โกรธ แต่ก็ยับยั้งใจที่จะไม่ตอบโต้ นาย ข. เพราะรู้ว่า การประทุษร้าย นาย ข. จะเป็นการละเมิดกฎหมายและศีลธรรมของศาสนา นาย ก. รู้ว่า เขาควรให้อภัยต่อการกลั่นแกล้งของนาย ข. เพราะพระพุทธเจ้าทรงสอนไว้ว่า เวรย่อมระงับด้วยการไม่จองเวร การรู้ว่าอะไรควร อะไรไม่ควรนี้เป็นแนวคิดในแง่มาตรฐาน ถูก ผิด ดี ชั่ว ที่บัญญัติไว้แล้วล่วงหน้า (Presupposition)²

แต่ถ้านาย ก. ยับยั้งซึ่งใจไว้ไม่ได้ ไม่สามารถให้อภัยต่อการกระทำของนาย ข. ได้ หากจึงหวนลอบทำร้ายนาย ข. ถือนาย ก. มีความรับผิดชอบ ถ้าหากมี "ผล" เสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำของเขา เขายินดีที่จะให้มีการลงโทษเขาทางกฎหมายอาญา เช่น ถูกขังคุก หรือ เสียค่าปรับ และพร้อมจะรับการประณามจากสังคม

จะเห็นได้ว่า ความหมายของความรับผิดชอบที่เข้าใจกันโดยทั่วไปนี้จะผูกพันกับผลของการกระทำ มีการสรรเสริญและการประณาม การให้รางวัลและการลงโทษ เป็นความหมายในเชิงคุณค่าที่ควรจะบรรลุให้ถึงตลอดจนเพิ่มพูน

²Paul Foulquie. L'EXISTENTIALISME (Paris : PUF : 1974) p. 65.

ให้มากขึ้น เป็นความหมายที่บ่งถึงลักษณะที่พึงประสงค์หรือลักษณะที่ควรจะเป็น หรือลักษณะที่น่าพึงปรารถนา³ แน่نون ความรับผิดชอบในความหมายเช่นนี้จะ ละไว้ในฐานที่เข้าใจว่า มีมาตรฐานของความ ถูก ผิด ดี ชั่ว ที่อยู่ในใจ ล่วงหน้าแล้ว

ตัวอย่างที่ชัดเจนที่สุดตัวอย่างหนึ่งที่จะสนับสนุนความหมายของความ รับผิดชอบในแง่ นี้ ได้แก่ ถ้าผู้วิจัยตั้งคำถามขึ้นมาเกี่ยวกับ ฆาตกร ผู้ลั่นไก สंहार ประธานาธิบดีจอห์น เอฟ. เคนเนดี คำว่า "ฆาตกร" ในภาษาไทย ได้รับการประเมินค่าแล้วว่า การกระทำนั้นผิดในทุกกรณี และผู้กระทำการฆ่า หรือผู้ที่เป็นฆาตกรก็สมควรได้รับการประณามและการลงโทษจากสังคมในทุก กรณีเช่นกัน ตามกฎหมายอาญา โทษของการฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา นั้น เริ่มตั้งแต่ จำคุกจนถึงประหารชีวิต

ความรับผิดชอบตามความหมายที่กล่าวมาทั้งหมดนั้น ผู้วิจัยขอเรียก ว่า ความรับผิดชอบในเชิงปทัสสถาน (Normative Responsibility แม้แต่ ในพจนานุกรมต่าง ๆ ก็นิยามความรับผิดชอบไว้ในแง่ นี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในภาษาไทยมีแต่การนิยามความรับผิดชอบในความหมายเชิงปทัสสถานนี้เท่านั้น ดังที่พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 นิยามความรับผิดชอบ ไว้ว่า ยอมตามผลที่ดีหรือไม่ดีในกิจการที่ได้กระทำลงไป ในพจนานุกรม WEBSTER ก็ได้นิยามคำว่า "รับผิดชอบ" (Responsible) ไว้ว่า หนึ่ง liable to legal review or in case of fault to penalties หมายถึงความ ว่า ผูกพันกับการพิจารณาทางกฎหมาย หรือในกรณีที่มีความผิด ก็มีนัยยะถึงการ

---

³ ศ.วิทย์ วิศทเวทย์, จริยศาสตร์เบื้องต้น : มนุษย์กับปัญหา จริยธรรม (กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, 2529) หน้า 4.

ลงโทษ สอง ความสามารถที่จะเลือกระหว่างผิดและถูกด้วยตนเอง ส่วน
ในภาษาฝรั่งเศสพจนานุกรม LAROUSSE นิยมความรับผิดชอบ (La
responsabilite) ไว้ว่า

หนึ่ง พันธะหรือหน้าที่ที่จะยอมรับการลงโทษสำหรับความผิดที่ใคร ๆ
ก็ตามฝ่าฝืนกระทำ

สอง หน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติต่อผู้ที่อยู่ภายใต้การดูแลของเรา เช่น
ผู้ปกครองมีความรับผิดชอบ ที่จะให้การศึกษาแก่บุตรของตน

แม้ในวงการปรัชญาเองก็มีการพูดถึงความหมายเกี่ยวกับความรับผิด-
ชอบทั้งในแง่ความรับผิดชอบทางกฎหมาย (Legal Responsibility) และ
ความรับผิดชอบทางจริยธรรม (Moral Responsibility) ทั้งสองความหมาย
นี้ก็รวมอยู่ในความหมายเชิงปทัสฐานนี้

อย่างไรก็ดี ยังมีอีกความหมายหนึ่งของความรับผิดชอบที่มีปรากฏใน
พจนานุกรมอังกฤษ และ ฝรั่งเศส แต่ไม่มีในพจนานุกรมไทย ตัวอย่าง
ของความหมายนี้ได้แก่ ถ้าผู้วิจัยต้องการคำตอบต่อคำถามที่ว่า "ใครฆ่า จอห์น
เอฟ. เคนเนดี?" ผู้วิจัยกำลังพยายามระบุให้ชัดเจนลงไปว่า การกระทำของ
ใครนำไปสู่ความตายของเคนเนดี หรืออีกแง่หนึ่ง การกระทำของใครคือสาเหตุ
ของการตายของเคนเนดี สมมติว่านายชาร์ลส์เป็นผู้ลงมือกระทำ นายชาร์ลส์
รับผิดชอบต่อการกระทำนี้ ในแง่นี้ ผู้วิจัยเพียงแต่รายงานข้อเท็จจริงว่า
นายชาร์ลส์ฆ่าประธานาธิบดี เคนเนดี เท่านั้น ไม่ได้มีการประเมินค่าหรือการ
ตัดสินทางศีลธรรมว่า นายชาร์ลส์ดีหรือเลว นายชาร์ลส์อาจจะไม่มีเจตนาฆ่า
ก็ได้เพียงแต่ทำปิ่นลั่นโดยบังเอิญ คำว่า "ฆาตกร" กับ "ผู้สังหาร" ใน
ภาษาไทยอาจไม่มีความหมายที่ต่างกันชัดเจนเหมือนกับคำว่า murderer กับ
killer ในภาษาอังกฤษ คำว่า murderer หมายถึง ผู้ที่มีเจตนาฆ่า อาจ
ถูกตำหนิและลงโทษทางกฎหมาย แต่คำว่า killer นั้นหมายถึง ผู้ที่อาจไม่มี
เจตนาฆ่า ดังกรณี HAMLET ได้ฆ่า LAERTES แต่ HAMLET ไม่ใช่ "ฆาตกร"

เพราะเขาไม่รู้ว่าดาบของเขาอาบยาพิษอยู่ที่ปลาย ถ้าเขารู้ว่าปลายดาบอาบยาพิษอยู่ เขาอาจไม่กระทำเช่นนั้นก็ได้

อีกตัวอย่างหนึ่งของความรับผิดชอบในความหมายนี้ที่เราพบเห็นบ่อย ๆ จากรายการข่าวต่างประเทศ เช่น ขบวนการ I R A ประกาศตัวแสดงความรับผิดชอบต่อการวางระเบิดเครื่องบินโดยสารของอังกฤษ ความรับผิดชอบทั้งจากตรงนี้และจากตัวอย่างข้างต้นเกี่ยวกับคำตอบต่อคำถามที่ว่าใครฆ่า จอห์น เอฟ. เคนเนดี ? มีความหมายในเชิงสาเหตุ ผู้วิจัยขอเรียกความรับผิดชอบเช่นนี้ว่า ความรับผิดชอบในเชิงข้อเท็จจริง (Descriptive Responsibility) คือ ความหมายที่เพียงแต่รายงานข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นเท่านั้น (Imputability) ดังที่พจนานุกรม WEBSTER ให้นิยามความรับผิดชอบในแง่นี้ไว้ว่า liable to be called to account as the primary cause or agent⁴ หมายความว่า สามารถที่จะให้เหตุผลได้ว่าเป็นสาเหตุหรือผู้กระทำ พจนานุกรม LAROUSSE ก็ได้ให้นิยามของความรับผิดชอบในแง่นี้ไว้ว่า คำว่า responsable มาจากภาษาละตินว่า responderere หมายถึงการยอมรับว่าตนเองเป็นผู้กระทำ⁵

กล่าวโดยสรุป ความหมายทั่วไปของความรับผิดชอบมีอยู่ 2 ความหมายตามที่ผู้วิจัยได้แบ่งไว้ คือ

---

⁴Merriam-Webster, WEBSTER'S Ninth New Collegiate Dictionary (Massachusetts : Merriam-Webster Inc., 1985) p. 1005.

⁵Dubois Jean, Dictionnaire LAROUSSE (Paris : Larousse, 1971) p. 1007.

หนึ่ง ความรับผิดชอบเชิงปทัสถาน

สอง ความรับผิดชอบเชิงข้อเท็จจริง

ผู้วิจัยจะใช้มโนทัศน์ทั้ง 2 ประการนี้เพื่อวิเคราะห์แนวความคิดของชาร์ดร์ต่อไป

3.1.2 ลักษณะของความรับผิดชอบตามความหมายที่ชาร์ดร์ใช้

ชาร์ดร์เองก็ใช้ความรับผิดชอบในทั้ง 2 ความหมาย สำหรับความหมายทางปทัสถาน (Normative Responsibility) ที่ชาร์ดร์ใช้นั้นไม่แตกต่างจากความหมายทั่วไปที่ได้อธิบายมาแล้ว กล่าวคือ เป็นความหมายที่ผูกพันกับคุณค่าบางอย่างทางศีลธรรม เช่น ดี ชั่ว ถูก ผิด การประนาม การสรรเสริญ แต่สำหรับความหมายเชิงข้อเท็จจริงที่ชาร์ดร์ใช้นั้น มีทั้งส่วนที่เหมือนและต่างจากพจนานุกรม ส่วนที่เหมือนได้แก่ การเป็นสาเหตุ หรือ ผู้กระทำของเหตุการณ์ สิ่งของ แต่ส่วนที่ต่างกันก็คือ สำหรับชาร์ดร์ ความรับผิดชอบเชิงข้อเท็จจริงของเขาจะเกี่ยวข้องหรือจำกัดเพียงมนุษย์เท่านั้นที่จะเป็นผู้กระทำ หรือ สาเหตุของการกระทำ ดังจะพิจารณาจากคำนิยามของเขาต่อไป แต่ในพจนานุกรมนั้นความรับผิดชอบเชิงข้อเท็จจริงนี้มีได้จำกัดเฉพาะมนุษย์เท่านั้น แม้แต่ปรากฏการณ์ธรรมชาติ เช่น พายุก็สามารถรับผิดชอบได้ เช่น พายุรับผิดชอบต่อการล่มของเรือ แม้กระทั่งวัตถุประดิษฐ์การ เช่น เครื่องยนต์ของรถยนต์ก็รับผิดชอบได้ เช่น เครื่องยนต์ที่ขัดข้องรับผิดชอบต่ออุบัติเหตุครั้งนี้

เป็นที่น่าสังเกตว่า การใช้คำว่า "รับผิดชอบ" โดยความหมายทั่ว ๆ ไปของคนไทยจะจำกัดวงอยู่เพียงความรับผิดชอบเชิงปทัสถาน ของชาร์ดร์ที่ผูกพันอยู่กับคุณค่าทางศีลธรรมบางอย่างที่กำหนดไว้ล่วงหน้าเท่านั้น เช่นเมื่อเรากล่าวว่า นายแดง มีความรับผิดชอบ เรามักจะหมายความอย่างใดอย่างหนึ่งดังนี้คือ แแดงเป็นคนทำงานตามหน้าที่จนเต็มความสามารถ หรือ

ก่อนที่แดงจะลงมือทำอะไร เขาได้ไตร่ตรองอย่างรอบคอบ ไม่ประมาณ รู้ว่า อะไรควร อะไรไม่ควร หรือหากมีผลเสียหายเกิดขึ้นจากการกระทำของเขา เขายินดีที่จะให้มีการลงโทษเขาในรูปใดรูปหนึ่ง จะเห็นได้ว่าความหมายที่คนไทยใช้นี้ไม่เกี่ยวข้องกับความรักพิชชอบเชิงข้อเท็จจริงเลย

ต่อไป ผู้วิจัยจะหยิบเอาความรักพิชชอบที่แฝงเร้นซ่อนอยู่ตามที่ต่าง ๆ มาตีความให้กระจ่าง โดยเริ่มจากความหมายในเชิงข้อเท็จจริงที่มีอยู่ 4 ลักษณะและจบลงด้วยความหมายในเชิงปทัสสถานอีก 1 ลักษณะ

ลักษณะประการแรกของความรักพิชชอบตามความหมายเชิงข้อเท็จจริง คือ ผู้สร้างหรือผู้กระทำที่โต้แย้งมิได้ (incontestable authorship) ชาร์ตร์นิยามความรักพิชชอบว่า "การรู้สำนึกว่า ตนเองเป็นผู้สร้างเหตุการณ์ หรือสิ่งต่าง ๆ ที่โต้แย้งมิได้"^๕ (Consciousness of being the incontestable author of an event or an object)^๕ กล่าวอย่างง่าย ๆ ก็คือเมื่อนาย ก. ทำอะไรแล้ว ก็ยอมรับว่าตนเป็นผู้กระทำ โดยปราศจากข้ออ้างหรือข้อแก้ตัว เราพิชชอบต่อการให้ความหมายแก่สิ่งต่าง ๆ ต่อการเป็นผู้สร้างสถานการณ์ ผู้สร้างโลกและคุณค่าต่าง ๆ ถ้าเราเป็นผู้สร้าง เราก็พิชชอบต่อสิ่งที่เราสร้างหรือทำนั้น โดยนัยหนึ่งความรักพิชชอบสำหรับชาร์ตร์คือการเป็นผู้สร้างที่โต้แย้งมิได้ คำว่า โต้แย้งมิได้ ในที่นี้หมายถึงปราศจากข้ออ้าง (No excuse) หมายความว่าความรักพิชชอบไม่เปิดโอกาสให้มีข้ออ้างใด ๆ ในการแก้ตัว ดังนั้นจึงเป็นความรักพิชชอบที่ไม่มีระดับ (No degree) เมื่อไม่มี "ระดับ" ความหมายของความรักพิชชอบของชาร์ตร์ก็เริ่มห่างไกลจากความหมายปรกติที่ใช้กันโดยทั่วไปแล้ว ในแง่ที่ว่า หนึ่ง

^๕Sartre, Being and Nothingness, p. 553.

ไม่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่ควร สิ่งที่ไม่ควร การประณาม การสรรเสริญ หน้าที่ สอง เมื่อปราศจากระดับแล้ว สำหรับชาร์ตร์ ความรับผิดชอบของมนุษย์ก็ขยายออกไป เหนือสิ่งที่เขาสามารถเลือกได้อย่างอิสระ ไม่มีอะไรที่จะหลบพ้นจากความรับผิดชอบของมนุษย์ได้ (Inescapable) ไม่เพียงแต่การกระทำส่วนบุคคลเท่านั้น แต่รวมถึงเหตุการณ์ภายนอกที่ไม่เกี่ยวข้องกับตัวเราอีกด้วย เรารับผิดชอบต่อทุกสิ่งทุกอย่าง ดังที่ Georges ตัวละครสำคัญในบทละครเรื่อง NEKRASSOV ของชาร์ตร์ กล่าวไว้ว่า "ความดี ความเลว ข้าพเจ้าเอาทุกอย่างมาไว้ในตัว : ข้าพเจ้ารับผิดชอบต่อทุกอย่าง" (Le Bien, le Mal, je prends tout sur moi : je suis responsable de tout)⁷

การรับผิดชอบต่อทุกอย่างของมนุษย์ที่แสดงถึงความรับผิดชอบที่ไม่มีระดับของชาร์ตร์นั้น ทำให้เขาเสนอตัวอย่างที่ไม่ตรงกับค่านิยมของเขาเอง และขัดแย้งกับตนเอง ชาร์ตร์เขียนว่า "ถ้าข้าพเจ้าถูกเกณฑ์ให้ไปรบในสงคราม สงครามนี้คือสงครามของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าแบกรับความรับผิดชอบต่อทั้งหมดของสงครามนี้ รับผิดชอบต่ออย่างลึกซึ้งต่อสงครามนี้ราวกับว่าข้าพเจ้าเป็นผู้ประกาศสงครามเอง. (as profoundly responsible for the war as if I had myself declared it)⁸ ตามปริบทนี้ ทหารเกณฑ์ไม่ได้ก่อสงคราม แต่การที่เขาไปร่วมรบ แสดงว่าเขามีส่วนทำให้สงครามดำเนินต่อไป ถ้าทุกคนพร้อมใจกันไม่ไปสงคราม สงครามก็ไม่เกิดในแง่ นี้ แม้ว่าทหารเกณฑ์จะไม่ก่อสงคราม แต่ก็ ไม่ยับยั้งสงคราม คำพูดในอัตถ์ประกาศของชาร์ตร์บอกว่า จอมพล ก. ก่อสงคราม แต่จะให้พลทหาร ข

⁷Jean Paul Sartre, NEKRASSOV (Paris:Folio:1990), p. 209.

⁸Sartre, Being and Nothingness, p. 555.

ค ง ซึ่งเป็นทหารเกณฑ์รับผิดชอบต่อสงครามเท่ากับจอมพล ก. ความรับผิดชอบในที่นี้มีความหมายที่ไม่เหมือนความหมายทั่วไป ไม่ตรงกับคำนิยามที่ชาร์ตตั้งไว้ว่า เมื่อทำอะไรแล้วก็ยอมรับว่าตนเป็นผู้กระทำโดยไม่มีข้ออ้าง หากมองด้วยสายตาที่เป็นกลาง (Objective) จากตัวอย่างนี้ไม่ยุติธรรมสำหรับพลทหาร ข, ค, ง ที่จะต้องรับผิดชอบต่อสงครามเท่ากับจอมพล ก. ผู้ก่อสงคราม เพราะพลทหาร ข, ค, ง มิได้เป็นผู้สร้างหรือก่อสงครามขึ้นมา พวกเขาไม่สมควรที่จะรับผิดชอบต่อสงครามเท่ากับจอมพล ก. เลย์ผู้วิจัยอยากแย้งว่า ในบริบทของสังคมสมัยสงครามโลกครั้งที่สองที่ชาร์ตมีชีวิตอยู่นั้น (1939 - 1945) ชาร์ตเองก็ไม่อยากคิดว่าตนเองต้องรับผิดชอบต่อเต็มที่เท่า ๆ กับฮิตเลอร์ต่อการบุกโปแลนด์ และการยึดครองประเทศฝรั่งเศสของเยอรมัน

อย่างไรก็ดี ลักษณะของความรับผิดชอบของชาร์ตในแง่การเป็นผู้สร้างที่โต้แย้งมิได้นั้น สอดคล้องกับแนวคิดว่าด้วยกฎแห่งกรรมของพระพุทธศาสนาเถรวาทมากจนอาจกล่าวได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับความรับผิดชอบของชาร์ตนั้น ในแง่หนึ่งก็คือการเอาเหล้ม้าเก่าของตะวันออกไปใส่ขวิดใบใหม่ของตะวันตก พระพุทธศาสนาเถรวาทได้อธิบายกฎแห่งกรรมไม่น้อยกว่าสองพันห้าร้อยปีแล้ว กฎแห่งกรรมคือกฎธรรมชาติ เป็นกฎแห่งเหตุผล เพราะสิ่งนี้ มี สิ่งนั้นจึงมี เพราะสิ่งนี้เกิด สิ่งนั้นจึงเกิด เป็นกฎศีลธรรมที่ครอบคลุมเฉพาะสิ่งมีชีวิตที่มีเหตุผลในการดำรงชีพ เป็นกฎที่ก่อปรด้วยเจตนา ดังที่พระพุทธองค์ตรัสว่า "เจตนาห ภิกขเว กम्म วทามิ เจตยิตวา กम्म กโรติ กาเยน วาจา มนสา"^๑ แปลว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวเจตนาว่าเป็นกรรม บุคคลคิดแล้วหรือจงใจแล้ว ย่อมกระทำการทางกาย ทางวาจา หรือทางใจ หมายความว่า ถ้าจงใจกระทำด้วยเจตนา ถือว่าเป็น "กรรม"

^๑ อังคุตตรนิกาย ฉกกนิบาต พระไตรปิฎกเล่มที่ 22 ข้อที่ 334

ต้นฉบับ หน้าขาดหาย

แตกต่างกันบ้างในแง่ที่ว่า สำหรับชาร์ตต์ "รับผิดชอบ" หมายถึง เมื่อทำอะไร แล้วก็ยอมรับว่าตนเป็นผู้กระทำโดยปราศจากข้ออ้างซึ่งมีนัยยะอยู่ในตัว (Implication) ว่า ต้องยอมรับผลที่เกิดจากการกระทำนั้นอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ จะปฏิเสธการยอมรับผลของการกระทำไม่ได้ แต่สำหรับพุทธศาสนาเถรวาทนั้น โดยข้อใหญ่ใจความใช้คำว่ารับผิดชอบเหมือนกับชาร์ตต์ เพียงแต่ต่างกันรายละเอียดที่ว่าไม่ว่าบุคคลที่กระทำกรรมขึ้นมา ทั้ง กายกรรม วาจากรรม มโนกรรม จะยอมรับหรือไม่ยอมรับว่าเป็นการกระทำของตน ในทางปฏิบัติบุคคลนั้นก็ไม่สามารถ หลีกหนีจากผลของการกระทำดีหรือกุศลวิบาก และผลของการกระทำชั่วหรืออกุศลวิบากได้ การยอมรับหรือไม่ยอมรับว่าตนเป็นผู้กระทำกรรมไม่มีผลใด ๆ ต่อการรับผลของกรรมที่ตนสร้างขึ้น

ลักษณะประการที่สองของความรับผิดชอบตามความหมายเชิงข้อเท็จจริงคือ การกำหนดเลือกด้วยตนเอง (self-determination) บางครั้งภายใต้สถานการณ์บางอย่างที่บีบบังคับ เราเลือกที่จะกระทำบางอย่าง เมื่อกระทำไปแล้วภายหลังเราก็มารู้สึกเสียใจ และ ละอายต่อการกระทำเช่นนั้น (Remorse and shame) ตัวอย่างเช่น ทหารที่ถูกจับได้และถูกขู่ว่าจะทรมานอย่างโหดเหี้ยมถ้าไม่บอกความลับ โดยทั่วไปเรากำลังจะบอกว่า เขาถูกบังคับ แต่แท้จริงสำหรับชาร์ตต์ไม่มีใครบังคับใครได้ การถูกจับและการถูกขู่ เป็นเพียงสถานการณ์ที่เกิดขึ้นกับเขา แต่สถานการณ์เป็นเพียง ข้อมูล (Facticity) และบังคับใครไม่ได้ นอกจากคนจะเลือกให้มันมีอิทธิพลบังคับเขา ทหารผู้นั้นยังมีทางเลือก เขายังเป็นอิสระอยู่ สมมติว่าทหารผู้นั้นยอมแพ้ต่อการทรมาน โดยทั่วไป เราอาจคิดว่าทหารคนนั้นถูกบีบบังคับให้ยอมแพ้ โดยหลักการของความรับผิดชอบ เราจะรับผิดชอบต่อการกระทำใด ๆ ก็ต่อเมื่อเรามีเสรีภาพที่จะทำอย่างอื่นได้ ไม่ถูกบังคับ ฉะนั้นในกรณีนี้ ทหารเคราะห์ร้ายผู้นั้นไม่ต้องรับผิดชอบ เพราะถูกบีบบังคับจากการทรมาน ไม่สามารถทำอื่นได้ (he could not have done otherwise) แต่สำหรับชาร์ตต์ทหารผู้

นี้ยังมีทางเลือก ยังมีอิสระอยู่ จริงอยู่เขาไม่อาจเลือกสถานการณ์ได้ แต่ความหมายของสถานการณ์นั้นยังขึ้นอยู่กับทางเลือกตัดสินใจของเขา สิ่งที่พิสูจน์ว่าทหารคนนั้นยังมีอิสระอยู่ก็คือ ภายหลังจากยอมแพ้ต่อการทรมาน เขา สำนึกเสียใจและละอายใจต่อการยอมแพ้นั้น เมื่อพิจารณาในแง่นี้ ทหารผู้นี้ก็ต้อง "รับผิดชอบ"ต่อการกระทำนั้น จะอ้างว่า "ถูกบังคับ" ไม่มีทางเลือกไม่ได้ ฉะนั้น "ความรับผิดชอบ" ในที่นี้จึงมีลักษณะของการกำหนดด้วยตนเอง หรือการเลือกด้วยตนเอง (self-determination) ดังที่ซาร์ตร์เขียนไว้ว่า

การยอมแพ้ยังเป็นทางเลือกที่อิสระ เขาได้กำหนดหรือเลือกที่จะทำเช่นนั้น เมื่อทนไม่ได้ต่อความเจ็บปวด ข้อพิสูจน์ของการมีเสรีภาพ ก็คือ ภายหลังจากยอมแพ้ครั้งนั้น เขาจะใช้ชีวิตอยู่ใน ความสำนึกเสียใจและความละอาย ฉะนั้น เขาต้อง รับผิดชอบต่อการยอมแพ้¹⁰

ในแง่หนึ่ง เพราะเขายังเลือกได้ภายใต้สถานการณ์เช่นนี้ เขาจึงมีความเสียใจและละอายใจในภายหลัง แต่สำหรับซาร์ตร์ ไม่มีสถานการณ์ใดที่มนุษย์ถูกบังคับ มนุษย์มีทางเลือกเสมอที่จะเลือกระหว่างความตายกับการมีชีวิตอยู่ ภายใต้สถานการณ์เช่นนี้จะอ้างว่าทหารคนนั้นถูกบังคับไม่ได้ เพราะเขาอาจจะเลือกแหกคอกแม้จะเสี่ยงต่อความตาย หรือ เลือกกัฏลินตนเองจนตายแทนที่จะยอมแพ้ก็ได้ มนุษย์รับผิดชอบเพราะมีเสรีภาพ แต่มนุษย์ก็มีเสรีภาพเพราะรับผิดชอบ เกณฑ์ที่จะใช้วัดว่า การกระทำใด ไม่ถูกบังคับ และรับผิดชอบ ก็คือ ความสำนึกผิด และความละอาย ความสัมพันธ์ระหว่างเสรีภาพและลักษณะของความรับผิดชอบในความหมายของ การกำหนดด้วย

¹⁰ Sartre, Being and Nothingness, p. 403.

ตนเอง (Self-determination) จึงเป็นการมีนัยยะถึงกันและกัน และ การนำมาซึ่งกันและกัน (mutual entailment) ลักษณะของความรับผิดชอบ ในแง่การกำหนดด้วยตัวเอง เช่นนี้คงไม่เป็นที่เข้าใจกันโดยทั่วไปแน่นอน

อย่างไรก็ดี ไม่เพียงแต่ชาร์ตอร์เท่านั้นที่ให้ลักษณะของความรับผิดชอบในแง่ของการกำหนดเลือกด้วยตัวเอง ยังมีสำนักทางปรัชญาอีกกลุ่มหนึ่งที่เห็นพ้องกับลักษณะของความรับผิดชอบเช่นนี้ด้วย เราเรียกชื่อสำนักนี้ว่า "เสรีนิยมเกี่ยวกับเจตน์จำนงเสรี" (Libertarianism about free will) ไม่ควรนำสำนักนี้ไปปะปนกับทฤษฎีทางการเมืองแบบเสรีนิยมที่มีชื่อเหมือนกันซึ่งเกี่ยวข้องกับลัทธิและเสรีภาพทางการเมือง

หลักการสำคัญของสำนักนี้มีอยู่ว่า (1) มีการกระทำบางอย่างที่กำหนดโดยตัวเราเองโดยไม่ถูกกำหนดด้วยบางสิ่งบางอย่าง (2) ถ้าการกระทำนั้นกำหนดด้วยตัวเอง ผู้กระทำก็สามารถเลือกทำอย่างอื่นได้ (3) ถ้าผู้กระทำสามารถเลือกกระทำอย่างอื่นได้ การกระทำนั้นก็มีเสรีภาพ (4) เรารับผิดชอบต่อเพียงการกระทำเหล่านั้นที่กำหนดโดยตัวเราเอง¹¹

คำว่า รับผิดชอบต่อ ในที่นี้ จึงมีลักษณะของการกำหนดเลือกด้วยตัวเราเอง กระนั้นผู้วิจัยเห็นว่า ความแตกต่างระหว่างชาวเสรีนิยมกับชาร์ตอร์ อยู่ตรงที่ว่า สำหรับชาวเสรีนิยม อย่างน้อย การกระทำบางอย่างของเรา เป็นอิสระและเราก็รับผิดชอบต่อการกระทำที่อิสระนั้น แต่สำหรับชาร์ตอร์ ไม่ว่าจะชี้ไปที่การกระทำของใคร ทุกการกระทำที่เราชี้ไปนั้นก็ เป็นอิสระหมด

---

¹¹ Raymond, EXISTENTIALISM and the Philosophical Tradition, p. 298.

เมื่อเป็นอิสระหมด ก็รับผิดชอบทั้งหมดต่อทุกการกระทำนั้น เช่นนี้ก็ไม่ได้จากการกล่าวว่่า ทุกการกระทำของมนุษย์ถูกบังคับหมด ด้วยสาเหตุต่าง ๆ นานา ผู้กระทำจึงไม่ต้องรับผิดชอบใด ๆ ทั้งสิ้นต่อการกระทำของตน ดังที่ชาวนิยัตินิยมเชื่อ (Determinist) ผู้วิจัยเห็นว่า ความเห็นของชาวเสรีนิยมในแง่เจตน์จำนงเสรีดูจะมีเหตุผลรับฟังได้ยิ่งกว่าทัศนะของชาร์ตร์เสียอีก

ลักษณะประการที่สามของความรับผิดชอบตามความหมายเชิงข้อเท็จจริงคือ ความเป็นไปได้ (Possibility) จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าเสรีภาพกับความรับผิดชอบเป็นสิ่งที่ควบคู่กันไป การกล่าวว่่า มนุษย์มีเสรีภาพ ก็คือการกล่าวว่่า มนุษย์รับผิดชอบต่อสิ่งที่เขากระทำ การรับผิดชอบต่อการกระทำก็หมายความว่า มนุษย์รับผิดชอบต่อสิ่งที่เขากระทำ การรับผิดชอบต่อการกระทำก็หมายความว่าเรามีความเป็นไปได้อีกว่าเรามีความเป็นไปได้อีกที่จะมีชีวิตอยู่อย่างสร้างสรรค์ ความรับผิดชอบในที่นี้จึงมีลักษณะของความเป็นไปได้ มนุษย์ไม่เพียงแต่รับผิดชอบต่อ การเลือกของตนเท่านั้น แต่ยังรับผิดชอบต่อความเป็นไปได้อีกด้วย ในเมื่อความเป็นไปได้อีกเป็นส่วนหนึ่งของความหมายของเสรีภาพของมนุษย์หรือ สัตตะเพื่อตัวเอง (For itself) ด้วยเหตุที่ว่่าเสรีภาพกับความรับผิดชอบไปด้วยกันเสมอ หมายความว่าถึงกันและกันเสมอ ในทำนองเดียวกัน ความเป็นไปได้อีกก็ย่อมเป็นอีกส่วนหนึ่งของความหมายของคำว่ารับผิดชอบต่อได้เช่นกัน ดังที่ชาร์ตร์ตั้งข้อสังเกตไว้ว่่า "ยิ่งข้าพเจ้าถูกรักมากเท่าใด ข้าพเจ้าก็ยิ่งถูกโยนกลับไปสู่ ความรับผิดชอบ ของข้าพเจ้า กลับไปสู่ความเป็นไปได้ ของข้าพเจ้าเองเท่านั้น"¹² ชาร์ตร์เองเคยโยงความเป็นไปได้อีก หรือ อำนาจที่จะเป็นนี้ (power to be) กับเสรีภาพ "เสรีภาพ คือ คุณภาพเชิงปรัวิสัยของผู้อื่นในฐานะอำนาจที่ไม่ถูกกำหนดของ การเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ อำนาจที่จะเป็นนี้คือ อำนาจที่จะทำให้สถานการณ์ดำรงอยู่โดยทั่วไป ที่จริง การสามารถเปลี่ยนแปลงสถานการณ์

¹² Sartre, Being and Nothingness, p. 377.

คือการทำให้อำนาจการดำรงอยู่”¹³ มนุษย์มีเสรีภาพและรับผิดชอบเพราะสามารถเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ สามารถเลือกตัวเองในลักษณะต่าง ๆ นานา ได้ทุกขณะ ความเป็นไปได้ของมนุษย์จึงเปิดกว้าง เพราะมนุษย์มีเสรีภาพและรับผิดชอบต่าง จากวัตถุสิ่งของหรือก้อนหินที่ปราศจากความเป็นไปได้ที่จะเป็นอื่นอีก ความรับผิดชอบ ในที่นี้จึงมีลักษณะของความเป็นไปได้หรืออำนาจที่จะเป็นอื่นได้ (possibility or power to be)

ลักษณะประการที่สี่ของความรับผิดชอบตามความหมายเชิงข้อเท็จจริง ได้แก่ ความรู้สึก ที่จริง ความรับผิดชอบเป็นความรู้สึกอย่างหนึ่งของมนุษย์ ในเมื่อมนุษย์เป็นอิสระ เขาควรทำในสิ่งที่เขารู้สึกอยากทำ ชาวเอ็กซีสเทนเซียลิสต์ จึงสอนให้เราทำทุกอย่างจากใจจริง รู้สึกอย่างไรก็ทำอย่างนั้นโดยไม่ต้องคำนึงถึงแบบแผนกฎเกณฑ์ใด ๆ ชาร์ตร์ในฐานะเอ็กซีสเทนเซียลิสต์คนหนึ่งก็ย่อมคิดถึงความรับผิดชอบในลักษณะของความรู้สึก เช่นเดียวกับที่เขากล่าวถึงความรู้สึกของความกระวนกระวาย (Anguish) ชาร์ตร์เขียนไว้ว่า "การรู้สำนึกแสดงออกโดยความรู้สึก 2 ด้านของความกระวนกระวายและความรับผิดชอบ ความกระวนกระวาย ความรับผิดชอบมีส่วนสร้างคุณภาพของการรู้สำนึกของเราตราบเท่าที่การรู้สำนึกบริสุทธิ์และมีเสรีภาพ"¹⁴ อาจกล่าวได้ว่าความรับผิดชอบในฐานะคุณภาพของการรู้สำนึกเป็นวิถีทางของการเข้าใจโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความรับผิดชอบก็คือการรู้สำนึกถึงการเป็นผู้สร้างโลกของมนุษย์ที่ปราศจากข้อโต้แย้ง ตามทัศนะของชาร์ตร์ การสร้างโลกของมนุษย์มี 3 ลักษณะดังนี้ หนึ่ง มนุษย์มิได้สร้างภูเขา แม่น้ำ หรือสิ่งของที่เป็นสสารวัตถุ

¹³ Ibid., p. 350.

¹⁴ Ibid., p. 464.

ขึ้นมา เป็นแต่เพียง "ให้ความหมาย" แก่สิ่งต่าง ๆ ในโลก สิ่งหนึ่งมิได้เป็นตัวของมันเองหากปราศจากความหมายที่มนุษย์ให้แก่มัน เช่น สิ่งที่อยู่ในครั้นนั้น เป็นโต๊ะกินข้าวในเวลาเย็น เป็นโต๊ะเขียนหนังสือในเวลากลางวัน เป็นม้านั่งในป่าวันอาทิตย์และอาจเป็นพื้นทุ่งข้าวได้ในกรณีจำเป็น โดยตัวของมันเอง มันไม่เป็นอะไรแต่พร้อมที่จะเป็นทุกอย่าง เช่นเดียวกับแท่งหินในมือของประติมากรที่ยังไม่เป็นรูปอะไร แต่ก็พร้อมที่จะเป็นทุกอย่างตามเจตนารมณ์ของศิลปิน ศิลปินได้ใช้เครื่องมือตอกเอาบางส่วนของหินแท่งนั้นออกไปจนกระทั่งเหลือเป็นรูปวินัส สอง มนุษย์สร้างโลกโดยการปฏิเสธ เช่นเดียวกับรูปวินัสเกิดขึ้นจากการที่บางส่วนของแท่งหินถูกตัดออกไป ถ้าไม่มีช่องว่างเกิดขึ้นกับแท่งหินนั้นแล้ว รูปวินัสก็ไม่อาจเกิดขึ้นได้ ท่านองเดียวกันเมื่อเราเข้าไปในครัว สิ่งที่อยู่กลางห้องปรากฏเป็นโต๊ะอาหารก็ต่อเมื่อความหมายอื่น ๆ ได้ถูกลบออกไปแล้ว สำหรับชาร์ตร่มนุษย์เท่านั้นที่สามารถปฏิเสธ และความสามารถนี้เองที่ทำให้มนุษย์สามารถให้ความหมายแก่โลก สาม การที่มนุษย์จะให้ความหมายแก่สิ่งใดนั้น ก็เพราะมนุษย์ต้องการทำอะไรบางอย่าง มนุษย์มีเจตจำนง แล้วทุกสิ่งก็เกิดขึ้น มีความหมายขึ้น คล้อยตามเจตจำนงนี้ เช่นเดียวกับรูปวินัสนั้น เป็นรูปที่แสดงออกถึงความรู้สึกถึงเจตจำนงของศิลปินในแง่หนึ่งรูปนั้นคือ ตัวเขาเองที่ไปปรากฏในอีกลักษณะหนึ่ง

ความรับผิดชอบตามลักษณะที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดตั้งแต่ต้นนับตั้งแต่การเป็นผู้กระทำหรือผู้สร้างที่โต้แย้งมิได้ การกำหนดเลือกด้วยตนเอง ความเป็นไปได้หรืออำนาจที่จะเป็น และ ความรู้สึกทั้งสี่ลักษณะนี้สามารถจัดอยู่ในความรับผิดชอบในความหมายเชิงข้อเท็จจริง (Fact Responsibility) หรือความรับผิดชอบในแง่การบรรยายข้อเท็จจริง (Descriptive Responsibility) อันเป็นแนวโน้มหลักของชาร์ตร่ม อันเนื่องมาจากข้อเท็จจริงที่ว่า มนุษย์ถูกสาปให้มีเสรีภาพ ดังนั้นมนุษย์ก็ถูกสาปให้รับผิดชอบด้วย

อย่างไรก็ดี ชาร์ตร์ยังใช้คำว่า "ความรับผิดชอบ" ในลักษณะที่เป็นความรับผิดชอบเชิงคุณค่า (Value Responsibility) ที่พึงปรารถนาและเพิ่มพูนให้มากขึ้น เป็นคุณค่าที่มนุษย์ "ควร" บรรลุให้ถึง หรืออีกนัยหนึ่ง ความรับผิดชอบในเชิงปทัสสถาน เป็นความรับผิดชอบในเชิงอุดมคติของสังคม หรืออุดมคติของมวลมนุษยชาติ ความรับผิดชอบในประการหลังนี้จึงมีลักษณะของคำว่า "ควร" อยู่ ผู้วิจัยจะอภิปรายประเด็นที่ว่า การใช้คำว่ารับผิดชอบ ในลักษณะนี้ของชาร์ตร์มาจากอะไร มีผลอะไรบ้าง จะทำให้เขาขัดแย้งกับตนเองหรือไม่ (Self - Contradiction) ในบทต่อไป ในที่นี้ผู้วิจัยจะขอจำกัดเพียงการยกตัวอย่างการใช้คำว่า ความรับผิดชอบ ที่มีลักษณะของสิ่งที่ "ควร" เท่านั้น ดังนี้ : "เมื่อเรากล่าวว่า มนุษย์รับผิดชอบต่อตนเอง เราไม่ได้หมายความว่า มนุษย์รับผิดชอบต่อปัจเจกภาพของเขาเท่านั้น แต่เขายังรับผิดชอบต่อทุกคน"¹⁵ ชาร์ตร์อธิบายว่าในการเลือกตนเอง มนุษย์ก้าวพ้นอัตวิสัยของตน (Human Subjectivity) เขาเขียนต่อไปว่า "ในบรรดาการกระทำทั้งหมดที่คนเราจะเลือกเพื่อจะสร้างตัวเองอย่างที่ต้องการให้ตัวเองเป็น ไม่มีการกระทำใดที่ไม่สร้างสรรค์ในแง่ของภาพพจน์ของมนุษย์ที่เขาเชื่อว่ามนุษย์ควรจะเป็น"¹⁶ ภาพพจน์นี้คือคุณค่าที่ได้รับการยืนยันในการเลือกแต่ละครั้ง ชาร์ตร์ ขยายต่อไปอีกว่า "สิ่งที่เราเลือกย่อมดีขึ้นไปเสมอ ไม่มีอะไรดีขึ้นไปสำหรับเราถ้าสิ่งนั้นไม่ดีขึ้นไปสำหรับทุกคน ความรับผิดชอบของเราจึงยิ่งใหญ่กว่าสิ่งที่เราคาดคิดเพราะมันเกี่ยวข้องกับมวลมนุษยชาติ"¹⁷ ฉะนั้น

---

¹⁵ Jean-Paul Sartre, L'EXISTENTIALISME est un Humanisme (Paris : Nagel : 1970), p. 29.

¹⁶ Ibid.

¹⁷ Ibid.

ตามทัศนะของชาร์ตอร์ ไม่ว่าจะมนุษย์จะเลือกอะไร การเลือกของมนุษย์ก็ผูกพันกับมนุษยชาติด้วยในแง่ที่ว่า เป็นการเลือกที่มนุษย์ชาติควรเลือก เช่นนี้ด้วยราวกับว่า เราเป็น "ผู้ออกกฎหมาย" (Legislator) ที่ตัดสินใจแทนมวลมนุษย์ ในลักษณะนี้ที่มนุษย์ไม่สามารถหลบหนีจากความหมายของความรับผิดชอบที่เต็มเปี่ยม และลึกซึ้ง¹⁸ ชาร์ตอร์ยกตัวอย่างว่า เมื่อเราเลือกแต่งงานในระบบผัวเดียวเมียเดียว ก็เท่ากับว่ามนุษยชาติทั้งมวลควรเลือกระบบผัวเดียวเมียเดียวด้วย (Monogamy) ในเมื่อในการเลือกมีความรับผิดชอบอยู่ ความรับผิดชอบ ในที่นี้จึงมีลักษณะของคำว่า "ควร" การโต้แย้งใด ๆ ต่อทัศนะของชาร์ตอร์ในที่นี้ ผู้วิจัยจะอภิปรายอย่างละเอียดในบทต่อไป

จะเห็นได้ว่าลักษณะของความรับผิดชอบในบริบทชาร์ตอร์ที่ใช้ นั้นครอบคลุมทั้งความหมายในเชิงปทัสสถานและความหมายในเชิงข้อเท็จจริง โดยทั่วไปในวงการปรัชญาเมื่อมีการอภิปรายว่าด้วยความรับผิดชอบ นักปรัชญาส่วนใหญ่จะถกเถียงกันถึงความรับผิดชอบตามความหมายในเชิงปทัสสถานเท่านั้น แต่สิ่งที่ผู้วิจัยค้นพบจากการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ก็คือ ความรับผิดชอบในความหมายของชาร์ตอร์หนักมาทางข้อเท็จจริง (DESCRIPTIVE) มากกว่าทางปทัสสถาน (NORMATIVE) เหตุผลสำคัญที่สุดที่ทำให้ชาร์ตอร์เน้นความรับผิดชอบในความหมายเชิงข้อเท็จจริงก็คือ ในฐานะเอ็กซิสเทนเซียลิสต์ ชาร์ตอร์ไม่มีมาตรฐาน ถูก ผิด ดี ชั่ว ที่กำหนดไว้ล่วงหน้าแล้วไม่ว่าจะโดยการกำหนดของพระเจ้าในศาสนาคริสต์หรือโดยปทัสฐานของสังคม (a priori ground)

---

¹⁸ Ibid., p. 30.

สรุป ความรับผิดชอบที่ชาร์ตอร์ใช้นั้นเป็นลักษณะของความรับผิดชอบตามความหมายในเชิงข้อเท็จจริง (Fact Responsibility) ถึง 4 ลักษณะ คือ หนึ่ง ผู้สร้างหรือผู้กระทำที่โต้แย้งมิได้ (Incontestable Authorship) สอง การกำหนดเลือกด้วยตนเอง (Self Determination) สาม ความเป็นไปได้ (Possibilities) สี่ ความรู้สึก (feeling) ลักษณะทั้งหมดของความรับผิดชอบ ไม่ได้เป็นที่เข้าใจกันโดยทั่วไปในแง่สิ่งที่ผูกพันกับหน้าที่ สิ่งที่ควรหรือสิ่งที่ไม่ควร การสรรเสริญหรือการประนามและการให้รางวัลและการลงโทษ กระนั้น ชาร์ตอร์ก็ยังใช้คำว่า ความรับผิดชอบในลักษณะของคุณค่า (Value Responsibility) ตามความหมายในเชิงปทัสถาน ในความหมายที่ห้า ความรับผิดชอบในการเลือกของปัจเจกมีความหมายถึงสิ่งที่ควรจะเป็นสำหรับมวลมนุษยชาติ

3.2 ประเภทของความรับผิดชอบ

ในส่วนนี้ ผู้วิจัยจะแจกแจงเค้าโครงหลักของความรับผิดชอบที่ปรากฏอยู่ในผลงานของชาร์ตอร์ โดยเริ่มจากแนวคิดในเชิงบรรยายข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นโดยปราศจากการประนามและการสรรเสริญ (Descriptive Responsibility) ความรับผิดชอบในแง่ข้อเท็จจริง แบ่งออกได้อีกเป็นความรับผิดชอบต่อการกระทำของตน ต่อคุณลักษณะของตน ต่อสัตว์เพื่อผู้อื่น (Being - for -others)

3.2.1 ความรับผิดชอบเชิงข้อเท็จจริง (Descriptive Responsibility)

3.2.1.1 ความรับผิดชอบเชิงข้อเท็จจริงต่อการกระทำของตน ปรัชญาของชาร์ตอร์เป็นปรัชญาที่เน้น การกระทำ (Praxis or

action)¹⁰ มนุษย์ไม่เป็นอะไรมากไปกว่าผลรวมจากการกระทำทั้งหมดของเขา ที่จริงคำว่า Praxis เป็นคำภาษากรีก หมายถึงการกระทำ (deed or action) จากนิยามความหมายแรกของความรับผิดชอบของชาร์ตร์ที่ว่า ความรับผิดชอบคือ การเป็นผู้สร้างเหตุการณ์ที่โต้แย้งมิได้²⁰ หมายความว่า เมื่อเราทำอะไรแล้วก็ยอมรับว่า เราเป็นผู้กระทำ นี่คือมุมมองของความรับผิดชอบต่อที่พัวพันกับการกระทำ (Praxis Responsibility) คือความรับผิดชอบต่อการกระทำอันเป็นความหมายที่ตรงที่สุดของความรับผิดชอบเชิงข้อเท็จจริง "มนุษย์คือเสรีภาพ มนุษย์ถูกสาปให้มีเสรีภาพ ถูกสาปเพราะว่า เมื่อมนุษย์ถูกขว้างลงมายังโลก มนุษย์รับผิดชอบต่อทุกอย่างที่เขากระทำ"²¹ หมายความว่าชาร์ตร์ทอนการมีอยู่ของมนุษย์ลงเป็นการกระทำ

ปัญหาที่ตามมาก็คือ อะไร คือการกระทำสำหรับชาร์ตร์ นักปรัชญาฝรั่งเศสผู้นี้ตอบว่า "โดยหลักการ การกระทำจะต้องประกอบด้วยเจตนา"²² หมายความว่าต้องมีเจตนา (Intention) จึงจะถือได้ว่า มีการกระทำเกิดขึ้น ปราศจากเจตนา สิ่งที่เกิดขึ้นก็มิใช่การกระทำ ชาร์ตร์ยกตัวอย่างแยกแยะให้เห็นความแตกต่างของกรณีทั้งสองดังนี้ว่า คนสูบบุหรี่ที่ไม่ระมัดระวัง ได้ก่อให้เกิดการระเบิดขึ้นในที่เก็บดินปืนด้วยความมั่งง่ายเผอเรอ สรุปได้ว่า

---

¹⁰Jean-Paul Sartre, Search for a Method trans. Hazel E. Barnes (New York : Vintage Books : 1968), p.5.

²⁰Sartre, Being and Nothingness, p. 553.

²¹Sartre, L'EXISTENTIALISME est un Humanisme pp. 36 - 37.

²²Sartre, Being and Nothingness, p. 433.

คนนั้นมิได้กระทำอะไร เพราะขาดเจตนา หรือความตั้งใจที่จะกระทำ ในทางตรงกันข้าม กรรมกรที่มีหน้าที่ระเบิดหินโดยทำตามคำสั่งที่ได้รับมอบหมายมา ได้กระทำ เมื่อเขาจงใจก่อให้เกิดการระเบิดขึ้น เขารู้ตระหนักว่า เขากำลังทำอะไรอยู่ หรือเขามีเจตนาที่จะทำให้งานสำเร็จลุล่วงไป²³ พิจารณาในแง่ที่ทัศนะของชาร์ดร์ก็ไม่ต่างจากการแบ่งแยก "กรรม" กับ "กิริยา" ออกจากกันของพุทธศาสนาเถรวาท กล่าวโดยสังเขป กรรม คือการกระทำที่ก่อปรด้วยเจตนาที่มีกิเลส ก่อให้เกิดวิบาก ส่วน "กิริยา" หมายถึง การกระทำที่ปราศจากเจตนา ไม่ก่อให้เกิดวิบาก และหมายถึงการกระทำของพระอรหันต์ ซึ่งถึงแม้จะมีเจตนา แต่ไม่ก่อปรด้วยกิเลส จึงไม่ถือเป็นกรรม และไม่ก่อให้เกิดวิบาก

แนวคิดของชาร์ดร์เกี่ยวกับความรับผิดชอบมีปรากฏมากบ้าง น้อยบ้าง ในบทละครทั้ง 8 เรื่องของชาร์ดร์ ซึ่งผู้วิจัยถือว่าในทุกเรื่องเป็นการสะท้อนทัศนะของผู้ประพันธ์เอง ได้แก่ Les Mouches, Huis clos, Morts sans sepulture, La Putain Respectueuse, Les Mains Sales, Le Diable et le Bon Dieu, Kean และ Nekrassov การเรียงลำดับชื่อบทละครทั้ง 8 เรื่องนี้ ผู้วิจัยยึดถือลำดับทางกาลเวลาที่ละครแต่ละเรื่องปรากฏสู่สายตาของสาธารณชนเป็นครั้งแรกในแง่ละครเวที โดยเริ่มจากปี 1943 คือ Les Mouches จนถึง 1955 คือ Nekrassov อย่างไรก็ดี ผู้วิจัยจะขอคัดเลือกเฉพาะบทละครและตัวละครที่เด่นมาจากแต่ละเรื่องมาสนับสนุนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เท่านั้น ทั้งนี้เพราะวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นวิทยานิพนธ์ทางปรัชญา (Philosophical) มิใช่วิทยานิพนธ์ทางวรรณคดี (Literary) หน้าที่ของผู้วิจัยภายในขอบเขตนี้ก็คือ นำข้อมูลที่เด่นชัดและ

---

²³ Ibid.

สำคัญที่สุดจากวรรณคดีหรือบทละครมาสืบค้นแนวคิดทางปรัชญาเท่านั้น แนวคิดทางปรัชญาจึงเป็นด้านหลัก ข้อมูลทางวรรณคดีเป็นด้านรอง

โอเรสเตส เป็นโอรสของกษัตริย์อักเมมอน (Agamemnon) กับราชินีไคลเทมเนสตรา (Clytemnestra) พระองค์ถูกลักพาตัวไปตั้งแต่อายุ 3 ขวบ จากเมืองอาร์โกส (Argos) โดยเอจิสทัส เมื่อพระองค์มีพระชนมายุได้ 21 พรรษา พระองค์ทรงกลับมาสู่มาตุภูมิกับพระอาจารย์คือ เอจิสทัส (Egisthus) ด้วยเล่ห์เหลี่ยมนานา เอจิสทัส ได้กลายเป็นผู้ปกครองเมืองนั้นและเป็นซุ้รักของราชินีที่ถูกยุยงให้ร่วมปลงพระชนม์พระสวามีของพระนาง ต่อมาโอเรสเตสตัดสินใจแก้แค้นแทนพระบิดา คือสังหารเอจิสทัสและราชินีไคลเทมเนสตรา รวมทั้งปลดปล่อยประชาชนจากความเศร้าโศกเสียใจ เมื่อบรรลุประสงค์ คือการสังหารสำเร็จลงแล้ว โอเรสเตส ก็ทรงยอมรับความรับผิดชอบจากการกระทำของพระองค์ คือ การนำเอาความสำนึกเสียใจของประชาชนชาวอาร์โกส มาแบกรับไว้เอง เนื่องจากฆาตกรรมครั้งนี้ เป็นผีพระหัตถ์ของพระองค์เองไม่ใช่ของประชาชน

โอเรสเตส ทรงลงมือฆ่าเอจิสทัส ไม่ใช่เพื่อลงโทษเขาต่อ การฆาตกรรมพระบิดาของพระองค์คือกษัตริย์อักเมมอน แต่เนื่องจากการตัดสินใจของพระองค์ที่จะกระทำการช่วยปลดปล่อยชาวเมืองอาร์โกสให้เป็นอิสระ โอเรสเตส จึงเป็นตัวแทนของปัจเจกชนที่ตระหนักถึงเสรีภาพสมบูรณ์ (Absolute Freedom) และความรับผิดชอบที่เต็มเปี่ยมของตน (Total Responsibility) ดังที่จูปีเตอร์กล่าวว่า "ครั้งหนึ่งที่เสรีภาพได้ระเบิดขึ้นในจิตใจของมนุษย์ เทพเจ้าทั้งปวงก็ไม่สามารถกระทำอะไรต่อคนผู้นั้นได้ เพราะนี่คือเรื่องของมนุษย์"²⁴ โอเรสเตสค้นพบว่า พระองค์คือนายเพียง

²⁴Sartre, Huis Clos suivi de Les Mouches, p. 203.

ผู้ देखของโชคชะตาของพระองค์ ไม่สามารถยอมรับพระเจ้าอื่นใดได้อีก
นอกจากตัวพระองค์เอง เมื่อพระองค์ตัดสินใจเลือกกระทำฆาตกรรมแล้ว
ก็ยอมรับว่า พระองค์เป็นผู้กระทำโดยปราศจากข้ออ้าง นี่คือการรับผิดชอบ
ในเชิงข้อเท็จจริงของปัจเจกบุคคลต่อการกระทำของตนโดยไม่สนใจการ
ประนามหรือการสรรเสริญดังคำพูดที่ว่า โอเรสเตส "ชาวเมืองอาร์โกส จง
มองดูข้าพเจ้า ท่านเข้าใจดีแล้วว่า ฆาตกรรมครั้งนี้เป็นความรับผิดชอบของ
ข้าพเจ้า เป็นเหตุผลในการมีชีวิตอยู่ของข้าพเจ้า และข้าพเจ้าภาคภูมิใจใน
การกระทำนี้"²⁵

โดยการขบถต่อเจตนางานของซุส (Zeus) หรือ จูปีเตอร์
(Jupiter) โอเรสเตส (Orestes) ตัวละครเอกของบทละครเรื่อง
Les Mouches จึงได้รู้จักเสรีภาพและความรับผิดชอบของเขาเอง
โอเรสเตสคือผู้ที่ค้นพบเสรีภาพสมบูรณ์ของตน ซึ่งก็คือพระเจ้าของตัวเอง
เองและไม่สามารถยอมรับพระเจ้าอื่นใดอีกนอกจากตัวเอง

โอเรสเตส : คำสั่งหรือ? ท่านหมายถึงอะไร อ่า แสงสว่าง
รอบ ๆ หินก้อนใหญ่นั้น แต่แสงสว่างนั้นมิใช่สำหรับ
ข้าพเจ้า ตั้งแต่เข้าไปข้าพเจ้าจะไม่ยอมรับคำสั่งของ
ใครอีก ไม่ว่าจะ เป็นของมนุษย์หรือของพระเจ้า
(องก์ 2)²⁶

จูปีเตอร์ : เจ้าคนอวดดี! ข้ามิใช่กษัตริย์ของเจ้าละหรือ?
งั้นใครสร้างเจ้าขึ้นมาละ

²⁵ Ibid., p. 246.

²⁶ Ibid., p. 180.

- โอรุเศเตส : ท่าน แต่ท่านผิดพลาดไป ท่านไม่ควรสร้างให้ข้าพเจ้า
มีเสรีภาพ
- จูปีเตอรื : ข้าให้เสรีภาพแก่เจ้าเพื่อว่าเจ้าจะรับใช้ข้า
- โอรุเศเตส : ก็อาจเป็นได้ แต่บัดนี้ เสรีภาพได้กลับเป็นปฏิปักษ์
ต่อผู้ให้เสรีภาพ ไม่ว่าท่านหรือข้าพเจ้าก็ไม่สามารถ
ปลดเปลื้องสิ่งที่ได้กระทำลงไปแล้ว²⁷ (องก์ 3)

กล่าวโดยสรุป โอรุเศเตส คือ บุคลาธิษฐาน (Personification) ของเสรีภาพที่สมบูรณ์ และความรับผิดชอบที่เต็มเปี่ยมต่อการกระทำของปัจเจก-บุคคล ของซาร์ตร์

ตัวละครสำคัญในอีกตัวหนึ่งในเรื่อง Le Diable et le Bon Dieu คล้ายกับโอรุเศเตสมากในแง่ที่ว่า เมื่อปัจเจกชนบรรลุถึงเสรีภาพสมบูรณ์แล้ว พระเจ้าก็ไม่มีประโยชน์อะไร ตัวละครผู้นั้นได้แก่ เกิตส์ (Goetz) เมื่อได้เรียนรู้ว่าแท้ที่จริง พระเจ้าก็คือความเงียบ คือความว่างเปล่า เมื่อนั้น เกิตส์ ก็เริ่มยอมรับความรับผิดชอบของเขา ในฐานะคน ๆ หนึ่งต่อคนอื่น ๆ ไม่ว่าจะทำดีหรือทำชั่ว มนุษย์ก็รับผิดชอบต่อการกระทำที่ดีหรือชั่วนั้นโดยปราศจากข้ออ้าง ข้อโต้แย้ง หรือที่พึ่งใด ๆ แม้แต่พระเจ้า ดังที่เกิตส์กล่าวว่า

ความเงียบคือพระเจ้า การไม่มีอยู่คือพระเจ้า พระเจ้า คือ ความว่างเหวของมนุษย์ ไม่มีใครนอกจากตัวข้าพเจ้าเอง ข้าพเจ้าเท่านั้นตัดสินใจทำชั่ว และ ข้าพเจ้าเองเท่านั้นสร้างความคิด ข้าพเจ้าเองได้โกง ข้าพเจ้าเองได้ทำอัศจรรย์ ข้าพเจ้าได้

²⁷ Ibid., p. 234.

กล่าวหาตนเอง วันนี้อาพเจ้าเองเท่านั้นที่สามารถไถ่บาปให้
 ตัวเอง ข้าพเจ้าเอง มนุษย์นี้แหละ ถ้าพระเจ้ามีอยู่ มนุษย์ก็
 ไม่มีความหมาย ถ้ามนุษย์มีอยู่²⁸ (องก์ 3)

แก่นสารของละครเรื่องนี้ คือการบรรยายความสัมพันธ์ระหว่าง
 มนุษย์กับพระเจ้า หรืออีกนัยหนึ่ง ระหว่างมนุษย์กับสิ่งสมบูรณ์ (The Absolute)
 เกิดส์เป็นตัวละครที่สะท้อนให้เราเห็นว่า คนที่หันเข้าหาพระเจ้าไม่สามารถ
 แก้ไขปัญหาจริยธรรมของมนุษย์ชาติได้ ถึงแม้พระเจ้าจะมีอยู่การมีอยู่ของ
 พระองค์ก็จะไม่เปลี่ยนแปลงอะไรเพราะมนุษย์ก็ยิ่งแสวงหาสิ่งสมบูรณ์ในความดี
 หรือความชั่ว และความพยายามที่จะแสวงหานี้ก็จะล้มเหลวแบบเกิดส์

โฮเดอเรอ (Hoederer) ในบทละคร Les Mains Sales
 เป็นตัวละครสำคัญอีกคนหนึ่งที่เป็นเสมือนผู้พูดแทนชาร์ตร์ว่า มนุษย์ต้องรับผิดชอบ
 ต่อการกระทำของตน โฮเดอเรอ สำนึกถึงการกระทำของตน ตระหนักถึง
 ความหมายของมัน และไม่พยายามที่จะหาหลักการใดๆ ที่อิงสมมติฐานล่วงหน้า
 (a priori) มาชี้นำการกระทำของตน เขาเป็นนายที่สมบูรณ์ของชีวิตตน
 เพราะเขาเลือกวิถีชีวิตและการกระทำด้วยตัวเอง โฮเดอเรอเป็นผู้นำพรรค
 กรรมมาชีพของประเทศอิลลิเรีย (Ilyria) ประเทศยุโรปในจินตนาการ
 โฮเดอเรอ รวบรวมคณะกรรมการเพื่อลงมติที่ว่า การรวมพลังกับพรรคการเมือง
 อื่น ๆ จะเป็นประโยชน์แก่พรรคกรรมมาชีพมากกว่าการอยู่อย่างโดดเดี่ยว
 ในปัจจุบันที่อาจนำไปสู่การล่มสลายของพรรคได้ โฮเดอเรอ ตัดสินใจเช่นนี้

---

²⁸Jean Paul Sartre, Le Diable et le Bon Dieu.
 (Paris : Folio, 1989), p. 238.

โดยผ่านการวิเคราะห์สถานการณ์อย่างจริงจัง เป็นการตัดสินใจที่เขาเลือกที่จะกระทำให้สำเร็จโดยไม่หวั่นไหว เมื่อตัดสินใจที่จะกระทำเช่นนี้แล้ว ก็ยอมรับว่าตนเป็นผู้กระทำโดยปราศจากข้อแก้ตัวใด ๆ ดังที่โฮเดอเรือกล่าวว่

เราจะรวมพลังกับพรรคเสรีนิยมของคาสกี (Karsky) และพรรคอนุรักษนิยมของผู้สำเร็จราชการ ไม่มีปัญหาไม่มีความแตกแยกใด ๆ เราจะรวมตัวกันเป็นแนวร่วมเอกภาพแห่งชาติ (L'Union Nationale) ภายใน 2 ปี ท่านจะเห็นการล่มละลายของนโยบายเสรีนิยม และประเทศชาติจะขอร้องให้เราเข้ามาบริหาร²⁰

แม้จะมีสถานะทางสังคมที่ต่างจากโฮเดอเรือ ราวฟ้ากับดิน ลิซซีตัวละครเอกที่เป็นโสเภณีในเรื่อง *La Putain Respectueuse* สามารถเป็นตัวอย่างของบุคคลที่รับผิดชอบต่อการกระทำของตน แก่นสารของบทละครเรื่องนี้คือ การใช้เกียรติภูมิของการเป็นวุฒิสมาชิกเพื่อคุกคามและกดขี่ปัจเจกชน แม้จะประกอบอาชีพโสเภณีที่ไร้เกียรติ ไร้ศักดิ์ศรีในสังคม แต่ลิซซีก็ต่อสู้เต็มที่เพื่อความถูกต้อง โดยไม่หวั่นไหวต่อเงินทอง หรือแม้แต่การข่มขู่คุกคาม เธอเป็นพยานผู้เห็นเหตุการณ์การฆาตกรรมคนด่าผู้บริสุทธิ์ โดยคนชาวเมาสูราชื่อ โทมัส (Thomas) ผู้เป็นญาติกับลูกของวุฒิสมาชิก โทมัสถูกขังคุก การให้การเท็จของลิซซีเท่านั้น ที่จะช่วยปลดปล่อยโทมัสออกจากคุกได้ เฟรด (Fred) ลูกของวุฒิสมาชิกที่หันหลังให้ภักดิ์ธรรมสิ้นเชิง ได้ร่วมมือกับจอห์นและเจมส์เจ้าหน้าที่ตำรวจ เพื่อคุกคามลิซซี เฟรดได้เตรียมคำให้การที่ลิซซีจะยืนยันว่าโทมัสฆ่านิโกรผู้นั้น เพื่อป้องกันลิซซี

---

²⁰Jean Paul Sartre, *Les Mains Sales*, (France : Folio, 1989), p. 193.

จากการประทุษร้ายของนิโกร ศาลพร้อมจะปล่อยโทมัส ถ้าลิซซี่ยินยอมเซ็นรับ
 ค่าให้การที่ไม่ถูกต้องนี้ แต่ลิซซี่ไม่ยอมเซ็น ในการมาตกรรมครั้งนี้ มีนิโกร
 อีกคนหนึ่งในช่วงรถไฟโดยสาร ที่พนักฟุตบอลกลับบ้านหลังจากจบการแข่งขัน
 นิโกรคนหลังนี้กระโดดหนีจากรถไฟได้ ความรับผิดชอบต่อการกระทำมีผลต่อ
 ทุกคนที่เข้าไปเกี่ยวข้องในการมาตกรรมนิโกรโดยโทมัสตอนแรก ลิซซี่หลีกเลี่ยง
 ความรับผิดชอบของเธอ แต่ต่อมาก็ยอมรับผิดชอบต่อการกระทำของ
เธอ โดยเสี่ยงที่จะช้อนนิโกรผู้นั้นรอดนั้นไว้

เนื่องจากชาร์ตมีชีวิตอยู่ร่วมสมัยกับสงครามโลกครั้งที่สอง เขาได้
 เขียนบทละครชิ้นหนึ่งขึ้นมา คือ Morts sans sepulture เพื่ออุทิศแด่
 วีรชนของขบวนการกู้ชาติ (Resistance) ละครเรื่องนี้สะท้อนความกล้าหาญ
 และความอดทนเหน็ดเหนื่อยของผู้ถูกข่มขู่จากการทรมานทั้งทางร่างกายและจิตใจ
 ราวกับเป็นการเปิดเผยว่า มนุษย์ผู้ไร้หาอิสรภาพจะอดทนต่อการทรมานได้ถึง
 ระดับใด สาระโดยสังเขปของบทละครเรื่องนี้ก็คือ ขบวนการกู้ชาติของ
 ฝรั่งเศส ได้ตัดสินใจยึดหมู่บ้านแห่งหนึ่ง แต่กองทัพเยอรมันไหวตัวทัน ผลที่
 นำเศร้าจึงเกิดขึ้น ชาวบ้านถูกสังหารหมู่ สมาชิกขบวนการกู้ชาติ 5 คน
 ในสภาพนักโทษ ถูกส่งมอบให้แก่กองทัพฝรั่งเศสภายใต้บัญชาการของเยอรมัน
 เพื่อการสอบสวน สมาชิกขบวนการกู้ชาติทั้ง 5 คน มาถึงทางตัน ความตาย
 เป็นทางออกทางเดียวสำหรับพวกเขา ไม่ว่าจะกองทัพฝรั่งเศสจะสัญญาอย่างไร
 ก็ตามเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ต้องการ อย่างไรก็ตาม ใน 5 คนนี้ มีเพียง
 ซอร์บิเออร์ (Sorbier) ลูซี่ (Lucie) และ คาโนริส (Canoris)
 เท่านั้นที่พร้อมจะเผชิญความตาย โดยไม่พรีนพริง เพราะว่าต่างก็ตระหนักถึง
ความรับผิดชอบต่อการกระทำของตน คือ การยึดครองหมู่บ้าน ถ้าไม่สำเร็จ
 ผลบั้นปลายที่สมเหตุสมผลของการกระทำของตน ก็คือความตาย ต่างก็ยอมรับ
 สถานการณ์ของตนและไม่แสวงหาข้ออ้างใด ๆ เพื่อหลบหลีกความรับผิดชอบ
 ต่อการกระทำของตน เมื่อทำอะไรแล้ว ก็ยอมรับว่าตนทำโดยไม่ปิดความ

รับผิดชอบนี้ให้แก่ผู้อื่น นี่คือความรับผิดชอบเชิงข้อเท็จจริงต่อการกระทำ
ของตน ดังคำพูดของคาโนริสว่า "ข้าพเจ้ามีชีวิตอยู่เพื่อหลักการ และ
 ข้าพเจ้าก็มองเห็นล่วงหน้าแล้วว่า ข้าพเจ้าจะพบความตายเช่นนี้"³⁰

3.2.1.2 ความรับผิดชอบเชิงข้อเท็จจริงต่อบุคลิกภาพ

ของตน

ความรับผิดชอบเชิงข้อเท็จจริงต่อบุคลิกภาพ
 ของตน หมายถึงความรับผิดชอบต่อสิ่งที่เราเป็น ตัวอย่างเช่น เราเป็นคน
 ชี้ชลาดหรือกล้าหาญ บุคลิกภาพหรือลักษณะที่ว่า ชี้ชลาดหรือกล้าหาญนี้ มิได้
 ถูกกำหนดไว้แล้วล่วงหน้าโดยพระเจ้า โดยแบบแผนสากลของมนุษย์ หรือ
 โดยธรรมชาติของมนุษย์ สำหรับชาร์ตร์ ไม่มีพระเจ้า ไม่มีแบบแผนสากล
 ของมนุษย์ ไม่มีธรรมชาติของมนุษย์ มนุษย์ในสายตาของชาร์ตร์ ไม่มีแม่
 กระทั่งแก่นสาร (Essence) แก่นสารของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง คือลักษณะที่ทำให้สิ่ง
 นั้นเป็นตัวมันเอง และคล้ายกับสิ่งอื่นที่อยู่ในประเภทเดียวกัน และทำให้สิ่ง
 นี้ต่างจากสิ่งอื่นที่อยู่คนละประเภท ตัวอย่างเช่น ความคมเป็นแก่นสารของ
 มีด ความหนักเป็นแก่นสารของก้อน ด้วยเหตุนี้ชาร์ตร์จึงกล่าวว่า สำหรับ
 วัตถุสิ่งของในโลกเช่นมีดนั้น แก่นสารของมันได้มีอยู่ในใจของนายช่างอยู่
 ก่อนแล้วก่อนที่จะลงมือตีเหล็กขึ้นนี้ ความเป็นมีดและภาพของมีดเล่มนี้ พร้อม
 ทั้งลักษณะต่าง ๆ ได้มีอยู่ก่อนแล้วในใจของนายช่าง มีดเล่มนี้มีชีวิตขึ้น
 คล้อยตามแก่นสารนั้น แก่นสารจึงมาก่อนชีวิต (L'essence precede
 l'existence)

---

³⁰Jean Paul Sartre, Mort sans sepulture (Paris :
 Folio, 1990), p. 111.

ในทางตรงกันข้าม ในสายตาของซาร์ตร์ สำหรับมนุษย์ เนื่องจากไม่มีใครมีแก่นสารตายตัว มนุษย์จึงสร้างตัวเอง มนุษย์มิใช่อะไรอื่นนอกจากผลิตผลที่เขาสร้างตัวเองให้เป็น ซาร์ตร์กล่าวว่า มนุษย์สร้างธรรมชาติและแก่นสารของตน ภายหลังจากมีชีวิตอยู่ "การมีชีวิตอยู่มาก่อนแก่นสาร (L'existence precede l'essence) หมายความว่าอะไร หมายความว่า มนุษย์มีชีวิตอยู่ก่อนและเขานิยามตัวเองภายหลัง"³¹ นิยามตัวเองในที่นี้หมายความว่า แต่ละคนที่แตกต่างกัน จะสร้างแก่นสารของตนด้วยตนเอง โดยปราศจากธรรมชาติใด ๆ ของมนุษย์ที่กำหนดไว้ล่วงหน้า เพราะไม่มีพระเจ้า หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ใดในโลกที่จะมากำหนดหรือสร้างมนุษย์ให้เป็นไปตามใจปรารถนาได้ ฉะนั้น ซาร์ตร์จึงสรุปว่า "ถ้าการมีชีวิตอยู่มาก่อนแก่นสาร มนุษย์ก็ต้องรับผิดชอบต่อสิ่งที่เขาเป็น ผลประการแรกของลัทธิเอกซิสเทนเซียลิสม์ ก็คือให้ทุกคนเป็นตัวของตัวเอง และวางความรับผิดชอบต่อทั้งหมดของการมีชีวิตของเขาลงบนบ่าทั้งสองข้างของเขาเอง"³² ในแง่หนึ่ง ความรับผิดชอบต่อสิ่งที่ตัวเองเป็น มิได้หมายความว่า เมื่อแดงเป็นคนช้ำฉลาดแล้ว ก็ยอมรับว่าตนเองเป็นคนช้ำฉลาดตลอดชีวิตอย่างตายตัว ตามคำนิยามของความรับผิดชอบต่อซาร์ตร์ในตอนต้น ในแง่การเป็นผู้กระทำหรือผู้สร้าง เหตุการณ์หรือสิ่งของโดยไม่มีข้อแก้ตัว การกล่าวเช่นนี้จะทำให้เข้าใจผิดว่าแดงมีแก่นสารหรือธาตุแท้อยู่อย่างหนึ่งคือความช้ำฉลาด ที่จริงซาร์ตร์เชื่อตรงกันข้าม ไม่มีใครช้ำฉลาดโดยกำเนิด หากแดงจะเคยช้ำฉลาดมาบ้าง ความช้ำฉลาดนั้นก็ป็นอดีตที่ตายไป ไม่ได้ฉุนเฉียวเป็นส่วนหนึ่งของความเป็นคนของเขา มนุษย์สร้างตัวเองใหม่อยู่เสมอ ต่อไปภายหน้าถ้าแดงประกอบ

---

³¹ Sartre, L'EXISTENTIALISME est un Humanisme, p. 21.

³² Ibid., p. 24.

วีรกรรมเขาก็จะกลายเป็นวีรบุรุษได้ ดังที่ชาร์ตีย์ว่า "มีความเป็นไปได้เสมอ สำหรับคนช้ำชลาดที่จะไม่ช้ำชลาดอีกต่อไป"³³ กล่าวอย่างถึงที่สุดแล้ว ชาร์ตีย์จะไม่ถือว่า "เพราะแดงเป็นคนช้ำชลาด เขาถึงไม่กล้าข้ามสะพานนี้" การกล่าวเช่นนั้นเท่ากับบอกว่าแดงมีแก่นสารหรือธาตุแท้ที่อยู่อย่างหนึ่งคือความช้ำชลาด การไม่ข้ามสะพานของเขา เกิดจากธาตุแท้ที่อื่น แต่ชาร์ตีย์จะกล่าวว่า "เพราะแดงไม่กล้าข้ามสะพานนี้ เขาจึงเป็นคนช้ำชลาด" ธาตุแท้มิใช่สาเหตุของการกระทำ แต่เป็นผลของการกระทำ คนเราเป็นผลผลิตของการกระทำ สำหรับชาร์ตีย์ คำว่าธาตุแท้หรือสิ่งที่มนุษย์เป็น ไม่สำคัญเท่ากับการกระทำ คนเป็นสิ่งที่เขาทำ มิใช่เขาทำสิ่งที่เขาเป็น "เขาไม่ได้ช้ำชลาด เพราะเขามีหัวใจ ปอด หรือสมองที่ชลาด เขาเป็นเช่นนั้น เพราะเขาสร้างตนเองให้เป็นคนช้ำชลาดด้วยการกระทำของเขาเอง"³⁴

กล่าวโดยสรุป มนุษย์รับผิดชอบเต็มที่ต่อตนเอง ต่อสิ่งที่ตนเองเป็น หมายความว่า รับผิดชอบต่อแก่นสารของตนซึ่งไม่มีใครกำหนดไว้ล่วงหน้า รับผิดชอบในที่นี้มิได้หมายความว่าเมื่อเป็นคนช้ำชลาดแล้ว จะต้องยอมรับว่าจะเป็นคนช้ำชลาดไปตลอดชีวิตอย่างตายตัว แปรเปลี่ยนมิได้ ตรงกันข้ามมนุษย์อยู่ในกระบวนการสร้างตัวเองใหม่ตลอดเวลา ความช้ำชลาดหรือความกล้าหาญ มิใช่สิ่งที่จับมั่นในตัวเองอย่างสมบูรณ์ ความเป็นคนจะเคลื่อนไหวแปรเปลี่ยนในลักษณะพลวัต (Dynamic) ไปตามการกระทำของมนุษย์ มิใช่สิ่งที่หยุดนิ่งตายตัว แต่ประการใด

³³ Ibid., p. 62.

³⁴ Ibid., pp. 59-60.

3.2.1.3 ความรับผิดชอบเชิงข้อเท็จจริงต่อสัตว์เพื่อผู้อื่น

สำหรับชาร์ตร์ เราเกิดมาพร้อมกับเสรีภาพ

คนอื่นก็เกิดมาพร้อมกับเสรีภาพเช่นเดียวกับเรา ความสัมพันธ์ระหว่างเรากับผู้อื่นจึงก่อให้เกิดการคุกคามต่อเสรีภาพทั้งของเราและของผู้อื่น เพราะในแง่หนึ่ง คนอื่นสามารถทำให้เรากลายเป็นสิ่งที่ถูกรับรู้หรือสิ่งของสำหรับเขาได้ ในทำนองเดียวกัน เราก็สามารถทำให้คนอื่นกลายเป็นสิ่งที่ถูกรับรู้หรือสิ่งของได้เช่นกัน ฉะนั้นในความสัมพันธ์ระหว่างเรากับผู้อื่นจึงมีความขัดแย้งที่ถาวรตลอดไป ถ้าเราไม่เป็นสิ่งของสำหรับคนอื่น คนอื่นก็จะเป็นสิ่งของสำหรับเรา นอกจากคนตายเท่านั้นที่กลายเป็นสิ่งของที่ถูกรับรู้โดยสมบูรณ์ เพราะเขาได้สูญเสียความเป็นไปได้ทั้งหมดแล้ว (Possibilities) ความสัมพันธ์ระหว่างเรากับคนตาย จึงเหมือนกับความสัมพันธ์ระหว่างเรากับสิ่งของคือ มีด้านเดียว และตายตัว ขณะที่ความสัมพันธ์ระหว่างเรากับผู้อื่นจะมีลักษณะตอบโต้ซึ่งกันและกัน และเคลื่อนไหว

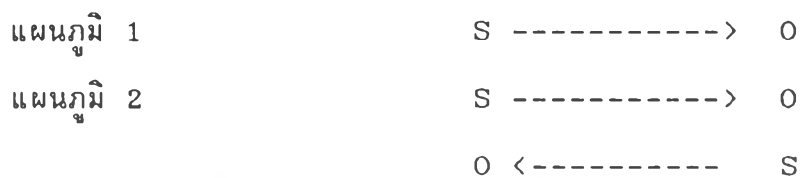
ในการติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่นนั้น เราจะกลายเป็นสิ่งของสำหรับผู้อื่น เมื่อเรา รู้สึกถึงความละเอียดจากการมองของคนอื่น ในขณะนั้นเราจะตระหนักถึงการเป็นผู้สร้างสัตว์เพื่อผู้อื่น (being-for-others หรือ Mitsein) ที่ปราศจากข้อแก้ตัวของเรา คนอื่นในฐานะผู้รู้ (Subject) ได้คุกคามเราให้กลายเป็นวัตถุสิ่งของสำหรับเขาไป เป็นสภาพที่เราหลีกเลี่ยงมิได้ และนี่คือความหมายของความรับผิดชอบเชิงข้อเท็จจริงต่อสัตว์เพื่อผู้อื่นของเรา ดังที่ชาร์ตร์กล่าวว่า "ข้าพเจ้ารับผิดชอบต่อสัตว์เพื่อผู้อื่นของข้าพเจ้า"³⁵ ขณะเดียวกันเราก็ทำให้คนอื่นกลายเป็นวัตถุสิ่งของของเราเช่นกัน ชาร์ตร์ยกตัวอย่างเกี่ยวกับการมองลอดรูกุญแจแอบดูคนอื่น เมื่อเรามองดูคนในห้อง

³⁵Sartre, Being and Nothingness, p. 364.

เราทำให้คนอื่นกลายเป็นสิ่งของเรา เราสังเกตการกระทำของคนอื่น และสร้างมนุษยสัมพันธ์ระหว่างเขากับเรา ขณะแอบดูนั้น โลกนี้เป็นโลกของเราคนเดียว แต่ก็มีความเป็นไปได้เสมอที่เราจะกลายเป็นวัตถุสิ่งของสำหรับคนอื่น สมมติมีใครเดินผ่านมา และจับตาดูการกระทำของเรา ความรู้สึกจะอายเกิดขึ้นจากการถูกจับได้ ทันใดนั้น เรากลายเป็นวัตถุสิ่งของสำหรับคนอื่น ที่อาจกำหนดลักษณะเฉพาะใดให้แกตัวเราก็ได้ เช่น กำหนดให้เราเป็นคนจิตทรมานหรือเป็นคนวิปริต เมื่อคนอื่นมองเรา ไม่ว่าจะเป็นตัวเราที่แอบมองลอดรูกุญแจ หรือตัวเราที่นั่งอ่านหนังสือในสวนสาธารณะ การมองของคนอื่นจะสิ้นสะเทือนโลกของเราทันที เราไม่อาจจะนั่งอ่านหนังสือตามสบายได้อีกต่อไป โดยการปรากฏตัวของคนอื่น เสรีภาพของเราถูกกระทบกระเทือนทันทีเมื่อนัยน์ตาของคนอื่นมองดูเรา เรากลายเป็นวัตถุสิ่งของที่เขาจะมองดู สิ่งที่เคยหนึ่งเคยเป็นโลกของเราถูกรุกรานโดยการมองของคนอื่นทันที เรากลายเป็นวัตถุสิ่งของอันหนึ่งในบรรดาวัตถุสิ่งของอื่น ๆ ในสถานการณ์นั้น ๆ ด้วยเหตุนี้เอง สำหรับชาร์ตการตกต่ำครั้งแรกของมนุษย์คือ การมีอยู่ของผู้อื่น วัตถุสิ่งของหรือสิ่งที่ถูกรับรู้ที่เราเป็นสำหรับผู้อื่นก็คือสัตตะเพื่อผู้อื่นของเรา (Being-for-others) ที่เราได้สร้างขึ้นและรับผิดชอบเต็มที่ เราไม่สามารถหลบหลีกภาระนี้ได้ พิจารณาในแง่ สัตตะเพื่อผู้อื่นของเราขณะที่ถูกมองโดยคนอื่น จะเหมือนกับสัตตะในตัวเอง (Being-in-itself) เช่นวัตถุสิ่งของทั่วไปในโลก เราสามารถสัมผัสสัตตะเพื่อผู้อื่นของเราได้อีกเมื่อหัวใจเราเต้นแรง หน้าแดง และการระมัดระวังตัวตลอดเวลา

สรุปได้ว่า ชาร์ตมองมนุษยสัมพันธ์ในแง่ลบมาก (Pessimistic) สาเหตุสำคัญของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ (Interpersonal relationship) คือความขัดแย้งที่หลีกเลี่ยงมิได้ แผนภูมิต่อไปนี้จะช่วยให้เข้าใจมากขึ้น

แผนภูมิที่ 1 เป็นลักษณะความสัมพันธ์ที่คนอื่นมองเราเป็นวัตถุสิ่งของ
 แผนภูมิที่ 2 เป็นลักษณะความสัมพันธ์ที่ว่า เมื่อคนอื่นมองเราเป็น
 วัตถุสิ่งของ เราก็มองคนอื่นเป็นวัตถุสิ่งของเช่นกัน ความสัมพันธ์ระหว่างเรา
 กับคนอื่นจึงตอบโต้ซึ่งกันและกัน เคลื่อนไหวและเป็นความขัดแย้งที่ถาวร ที่จริง
 แผนภูมิที่ 2 นี้ อาจจะเพียงแต่สะท้อนความขัดแย้งธรรมดาในความสัมพันธ์
 ระหว่างมนุษย์ อาจจะไม่จำเป็นต้องเป็น "นรก" ก็ได้ แต่ในบทละครเรื่อง
 หนึ่งของซาร์ตร์ เขาได้ผลักความขัดแย้งนี้ไปจนสุดโต่ง ความขัดแย้งธรรมดา
 ในมนุษย์สัมพันธ์จึงกลายเป็น "นรก" ที่นมาจากการสร้างสรรค์ของซาร์ตร์

ที่ผู้วิจัยใช้คำว่า "นรก" นั้น มิใช่เป็นการพูดเกินเลยแต่อย่างใด
 ในบทละครที่ถือกันว่า มีชื่อเสียงที่สุดของซาร์ตร์ คือ Huis Clos (No Exit)
 ตัวละคร 3 ตัว คือ การ์แก็ง (Garcin) เอสแตล (Estelle) และอีนเนส
 (Ines) ตกอยู่ในนรกที่ปราศจากไฟเผาผลาญ หรือการทรมานของผีปีศาจ
 มีแต่เพียงการอยู่ที่ถาวรของคนอื่นเท่านั้น นี่คือนรกที่แท้จริง ครั้นจะพยายาม
 หลีกเลี่ยง โดยที่การ์แก็งแนะนำว่า พวกเขาทั้งหมดนั่งลงเงยบ ่า มองพื้น
 และพยายามลืมว่ามีคนอื่นอยู่ที่นั่นด้วย ความพยายามนี้ก็ เป็นไปไม่ได้ดังที่
 อีนเนสตอบว่า

ให้ลืมการมีอยู่ของคนอื่นหรือ ช่างไร้สาระอะไรเช่นนั้น ฉันรู้สึก
 ว่าคุณอยู่ที่นั่นทุกการคิดคำนึง ความเงยบของคุณส่งเสียงอึกทักใน
 หูของฉัน คุณสามารถเอามือปิดปากของคุณได้ หรือไม่ก็ตัดเส้น
 ของคุณออกไปได้ แต่คุณไม่สามารถห้ามการมีอยู่ของคุณตรงนั้นได้³⁸

³⁸Sartre, Huis Clos suivi de Les Mouches., p. 51.

เราเผชิญหน้ากับคนอื่นทุกหนแห่ง โลกของเราถูกสิงอยู่โดยการ
มีอยู่ของผู้อื่น การมองตัวเราเองในกระจกเงายังไม่ใช้นรก
เพราะเงาในกระจกเป็นสิ่งที่เราคุ่นเคยและไม่เคยคุกคามเรา
เพราะกระจกจะโกหก หรือเรียกร้อง หรือปฏิเสธที่จะสะท้อนภาพ
ตัวเราไม่ได้ แต่การมองของคนอื่น หรือการให้คนอื่นเป็นกระจก
เงาสะท้อนภาพของเรานั้น สามารถคุกคามเรา และทำให้เรา
อึดอัดได้ ดังกรณีเอสแตล ที่พยายามใช้อินเนสเป็นกระจกเงาเพื่อ
การแต่งหน้า หลังจากทีประจักษ์ว่า ไม่มีกระจกเงาในนรกเลย
สักบานเดียว :

- เอสแตล : เธอแน่ใจหรือว่า มันดูดี
อินเนส : เธอน่ารักมาก เอสแตล
เอสแตล : แต่ฉันจะไว้ใจรสนิยมเธอได้อย่างไร มันจะเหมือนกับรสนิยม
ของฉันหรือ โอ น้าอึดอัด อะไรเช่นนี้ น้าอึดอัดมากพอที่จะทำ
ให้คนเรากลายเป็นบ้าได้
อินเนส : ที่รัก ฉันก็มีรสนิยมเหมือนเธอนั่นแหละ เพราะว่าฉันรักเธอ
มาก มองดูฉันสิ ไม่ มองตรง ๆ เธอจะ ยิ้มได้ ฉันไม่
น่าเกลียดใช่ไหม ฉันไม่น่ารักกว่ากระจกของเธอละหรือ
เอสแตล : โอ ไม่รู้สิ เธอทำให้ฉันสะพรึงกลัวมากกว่า ภาพสะท้อน
ของฉันในกระจก ไม่เคยทำให้ฉันกลัวเช่นนี้ แน่นอนฉันรู้จัก
มันดีเหมือนบางอย่างที่ฉันทำให้เชื่อได้³⁷

ภาพสะท้อนในกระจกอาจเชื่อได้ แต่เอสแตลจะทำให้อินเนสเชื่อ
ได้อย่างไร เธอจะรู้ได้อย่างไรว่าอินเนสกำลังมองเธอ อินเนสก็คือคนอื่น ที่

³⁷ Ibid., pp. 47-48.

เป็นผู้รับรู้เหมือนเอสแตล เธอสามารถปฏิบัติสิ่งที่ทำตามคำขอร้องของ เอสแตลได้ อีแอสสร้างนรกให้เอสแตล เช่นเดียวกับที่คนอื่นสร้างนรกให้กับ ตัวเรา ตามที่การ์แซง (Garcin) ตัวละครอีกตัวหนึ่งกล่าวว่า "ด้วยการ มองทั้งหมัดนต่อตัวผม การมองเหล่านี้แหละที่กลืนกินผม อา คุณอยู่กัน 2 คน เท่านั้นละหรือ ผมคิดว่ามากมายกว่านั้นเสียอีก นั่นแหละ นรก ละ นรกคือ คนอื่น (L'enfer, c'est les autres)"³⁸ เนื่องจากในละครเรื่องนี้มี ตัวละครเพียง 3 ตัว แต่ละคนก็จะเป็นนรกสำหรับทุกคน ต่างก็ทรมานกันและกัน เป็นทั้งผู้กระทำและเหยื่อของการกระทำไปพร้อม ๆ กัน ราวกับเป็น วงจรนรกที่ไม่จบสิ้น (Infinite infernal cycle) ทั้งนี้เพราะทั้ง การ์แซง อีแอส และเอสแตล ถูกสาปให้อยู่ด้วยกันตลอดไป ต่างก็จะเป็น นรกของกันและกันตลอดไป แต่ละคนถูกลงโทษ ให้เป็นเหยื่อที่ถูกทรมานของ ความรับผิดชอบเชิงข้อเท็จจริง ต่อสัตว์ตะเพื่อผู้อื่นของตน

อย่างไรก็ดี ผู้วิจัยสงสัยว่า ลักษณะของมนุษย์สัมพันธ์ในสังคมเป็น ไปในแง่ร้าย (Pessimistic) และแง่ลบ (negative) แต่เพียงด้าน เดียวตามที่ชาร์ตาร์ดคิดเช่นนั้นหรือ ผู้วิจัยไม่คิดว่า ทักษะเช่นนี้ของชาร์ตาร์ดจะ ถูกต้องตามเหตุผลและเป็นที่ยอมรับได้ ถ้าหากความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์มี ลักษณะดังกล่าวแต่ด้านเดียว ความรัก ความร่วมมือกัน ความเห็นอก เห็นใจกัน ความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ทั้งในระดับปัจเจกชน สังคม ประเทศชาติและระหว่างประเทศ ก็เป็นความเพ้อเจ้อที่ไร้สาระ แต่ความ เป็นจริงในโลกก็คือ ขามใดที่มีความเดือดร้อนแสนสาหัสเกิดกับมนุษย์ ณ ส่วน หนึ่งส่วนใดของโลก เช่นคนอดอยากที่เอธิโอเปีย หรือความแร้นแค้นของ ชาวเขมรและญวนอพยพ การขาดแคลนอาหารในรัสเซียยุคปัจจุบัน นานา

³⁸ Ibid., p. 98.

ประเทศทั่วโลกก็จะร่วมมือกันช่วยเหลือผู้ที่ตกทุกข์ได้ยากเหล่านั้น ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทางตรงก็คือส่งอาหารไปให้หรือรับชาวอพยพมาไว้ในประเทศของตนโดยสร้างที่อยู่อาศัยให้ พร้อมกับปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตอื่นๆ ดังกรณีประเทศไทย ทางอ้อมคือ มอบความช่วยเหลือทางวัสดุปัจจัยผ่านองค์การกุศลนานาชาติ ที่มีเครือข่ายทั่วโลก เช่น FAO, UNHCr UNICEF หรือแม้แต่องค์การกุศลระดับชาติ เช่น ปอเต็กตึ๊ง มูลนิธิเด็ก ก็มีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือคนในประเทศที่ประสบภัยทุกด้าน นี่คือหลักฐานรูปธรรมที่ยืนยันว่าความรัก ความร่วมมือกัน ความเห็นอกเห็นใจช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีอยู่จริงในโลก และสังคมปัจจุบัน สิ่งที่ชาร์ตคิดไม่ใช่ความจริงเสมอไป เราสามารถปฏิเสธความคิดเช่นนั้นได้

3.2.2 ความรับผิดชอบเชิงปทัสสถาน(Normative Responsibility)

3.2.2.1 ความรับผิดชอบเชิงปทัสสถานต่อตนเอง

ผู้วิจัยได้อภิปรายไว้บ้างแล้วในตอนต้นของบทที่ 3 ว่าด้วยแก่นความหมายของความรับผิดชอบว่า ในแง่หนึ่งความหมายในเชิงปทัสสถานของความรับผิดชอบ หมายถึงความหมายในเชิงคุณค่าที่บ่งถึงลักษณะที่พึงประสงค์หรือลักษณะที่ควรจะเป็น หรือลักษณะที่น่าพึงปรารถนา โดยทั่วไป เมื่อเราเอ่ยว่า คน ๆ หนึ่งรับผิดชอบเชิงปทัสสถานจะหมายความว่าคน ๆ นั้นทำตามหน้าที่ เท่ากับว่าคน ๆ นั้นทำสิ่งที่ควรทำ ฉะนั้น ความรับผิดชอบเชิงปทัสสถานกับการทำตามหน้าที่ กับการทำสิ่งที่ควรทำเป็นสิ่งเดียวกัน เมื่อสมการเป็นเช่นนี้ การอภิปรายถึงการทำสิ่งที่ควรทำของบุคคลก็คือการอภิปรายถึงความรับผิดชอบเชิงปทัสสถานต่อตนเอง ในที่นี้ ผู้วิจัยจะอภิปรายความคิดของชาร์ตโดยเปรียบเทียบกับความคิดของ ค้านท์ และ มิลล์ ในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

ประเด็นแรก   สิ่งที่ควรทำนั้นเกี่ยวข้องกับผู้อื่น   หรือไม่เกี่ยวข้องกับผู้อื่น
 คำว่าเกี่ยวข้องกับในที่นี้มีความหมายว่าคำนึงถึงผู้อื่นหรือไม่

สำหรับค่านักและมิลล์นั้น   สิ่งที่ควรทำนั้นเกี่ยวข้องกับผู้อื่นโดยตรง
 สำหรับค่านัก   สิ่งที่ควรของค่านักนั้นเกี่ยวข้องกับผู้อื่นตรงหลักการ
 ของกฎศีลธรรมของค่านักที่ว่า   จงทำตามหลักที่จงใจได้ที่จะให้หลักนั้นเป็นกฎ
สากลสำหรับทุก ๆ คน (Universalizability)   "กฎศีลธรรมต้องเป็น
กฎที่ใช้กับคนทุกคนในฐานะที่เป็นคน   กฎศีลธรรมจะต้องเป็นกฎที่คนทุกคน
จะต้องปฏิบัติในฐานะที่เป็นคน   ไม่ว่าเขาจะเป็นชาติใด   อยู่ในสิ่งแวดล้อม
อย่างไร   ฐานะเป็นอย่างไรมีผลประโยชน์ส่วนตัวเป็นอย่างไร"³⁰   ตัวอย่าง
 เช่น นาย ก.   ได้รับความเดือดร้อนเรื่องเงิน   ไปขอความช่วยเหลือจาก
 นาย ข.   แต่นาย ข. ไม่รู้จักนาย ก.   และไม่ส่งสาร   แต่ก็ให้ความ
ช่วยเหลือไปโดยยึดหลักว่า   "จงให้ความช่วยเหลือผู้เดือดร้อนเสมอ"   ครั้ง
 นี้ นาย ก.   เดือดร้อน ฉะนั้น ช่วยเหลือ

มาพิจารณาดูว่า   เป็นไปได้ไหมที่นาย ข. จะต้องการให้ทุกคนใน
โลกรวมทั้ง นาย ก. ยึดหลักนี้ด้วย   เป็นไปได้แน่นอนซึ่งตรงนี้คือความหมาย
โดยตรงของสิ่งที่ผู้วิจัยยืนยันว่า   สิ่งที่ควรทำของค่านักนั้นเกี่ยวข้องกับผู้อื่น   ถ้า
 ทุกคนยึดหลักนี้ตลอดเวลา   วันหนึ่ง นาย ข. ก็อาจจะต้องการความช่วยเหลือ
บ้างก็ได้   ค่านักจะถือว่าการกระทำของนาย ข. เป็นการกระทำที่ควร
เพราะทำตามหลักซึ่งตนจงใจที่จะให้เป็นกฎสากลได้

³⁰ ศ.ดร.วิทย์   วิศกเวทย์. จริยศาสตร์เบื้องต้น, หน้า 113.

ในทางตรงกันข้าม ถ้า นาย ค. เตือดร้อนและคิดจะไปข่มเงินเพื่อนทั้งที่ไม่สามารถจะใช้คืนได้ภายในเร็ววัน แต่ก็ตั้งใจจะพูดโกหกกับเพื่อนโดยยึดหลักที่ว่า "คนเราเมื่อเตือดร้อนก็พูดปดได้" ในกรณีนี้ นาย ค. จะจงใจไม่ได้ที่จะใช้หลักนี้เป็นกฎสากล เพราะถ้า นาย ค. จงใจอย่างนั้นก็เท่ากับว่า นาย ค. อยากให้ทุกคนรวมทั้งเพื่อนคนนี้ยึดถือหลักนี้ และนั่นก็เท่ากับว่า นาย ค. อยากให้เพื่อนรู้ว่า ตัวเองกำลังพูดปด เป็นไปไม่ได้ที่ นาย ค. จะต้องการอย่างนั้น เป็นไปไม่ได้ที่ นาย ค. จะเจอะจงให้ผู้อื่นยึดหลักเหมือนตน เพราะนั่นเท่ากับว่า นาย ค. พูดปดโดยจงใจให้เขา รู้ว่ากำลังพูดปด ขณะที่ นาย ค. พูดปดกับเพื่อนนั้น นาย ค. ต้องการให้หลักที่เขายึดอยู่นั้นเป็นหลักที่เขายึดอยู่คนเดียว เมื่อ นาย ค. ไม่สามารถจะจงใจให้หลักของเขาเป็นกฎสากลได้ นาย ค. ทำสิ่งที่ไม่ควรหรือทำผิด

ในทำนองเดียวกัน สำหรับมิลล์ สิ่งที่ดีควรทำของมิลล์เกี่ยวข้องกับผู้อื่นตรงหลักความสุข (The Greatest Happiness Principle) ที่สอนว่า สิ่งที่ดีควรทำคือ สิ่งที่ดีก่อให้เกิดประโยชน์สุขมากที่สุดแก่คนจำนวนมากที่สุด จะเห็นได้ว่า หลักความสุขไม่เพียงแต่บอกว่า สิ่งที่ดีควรทำคือสิ่งที่ก่อให้เกิดประโยชน์สุขมากที่สุด แต่ต้องการกระจายไปสู่คนจำนวนมากที่สุดด้วย อย่างไรก็ตาม ในการคำนวณปริมาณความสุข มิลล์สอนให้นับผู้กระทำ เท่ากับ คนอื่น ๆ ที่จะได้รับผลกระทบจากการกระทำด้วย อย่าลดค่าตัวเองน้อยกว่าคนอื่นแต่ก็อย่าลดค่าผู้อื่นให้น้อยกว่าตนไม่ว่าจะทำอะไรก็อย่าลืมตัวเอง แต่ก็อย่ายกฐานะพิเศษให้กับตนเอง ดังที่มิลล์เขียนไว้ว่า

ความสุขซึ่งใช้เป็นมาตรฐานของประโยชน์นิยมที่จะตัดสินว่าการกระทำใดถูกมิใช่ความสุขส่วนตัวของผู้กระทำ แต่ของ ทุกคนที่เกี่ยวข้อง ระหว่างความสุขของผู้กระทำกับของผู้อื่น

ประโยชน์นิยมเรียกร้องให้ผู้กระทำวางตัวเป็นกลางอย่างเข้มงวด โดยทำตัวเป็นเหมือนผู้ดูที่ไม่เข้าข้างใด⁴⁰

ในการคำนวณว่า อะไรให้ประโยชน์สุขมากกว่าอะไรนั้น จะต้องคำนึงถึงโทษหรือความทุกข์ที่จะเกิดขึ้นด้วย สิ่งต่าง ๆ ในโลกมี 2 ด้านเสมอ เช่นการที่รัฐบาลประกาศบังคับใช้กฎหมายหมวกกันน็อคแก่ผู้ขับขี่จักรยานยนต์ทุกคนนั้น แนนอนประชาชนที่ขี่ขี่มอเตอร์ไซด์จะต้องเดือดร้อน รวมทั้งผู้โดยสารที่ใช้บริการด้วย แต่ประโยชน์สุขที่จะเกิดขึ้นแก่คนที่สวมหมวกกันน็อคยามเกิดอุบัติเหตุจะมีมากกว่า ถ้าเป็นเช่นนั้นกฎหมายบังคับใช้หมวกกันน็อคก็ถูกต้อง ถือเป็นภาระกระทำที่ควรเพราะจะก่อให้เกิดประโยชน์มากที่สุด แก่คนจำนวนมากที่สุดแต่ในทางตรงข้าม ถ้าการกระทำอันหนึ่ง เมื่อเอาประโยชน์และโทษที่จะเกิดขึ้นมาคำนวณหักลบกันแล้ว จะก่อให้เกิดความสุขน้อยกว่าความทุกข์ การกระทำนั้นก็มักไม่ถูกไม่ควร เช่น ถ้ารัฐบาลออกกฎหมายบังคับให้ผู้ขับขี่รถยนต์ใช้รถใหม่เอี่ยมทุกคนเพื่อรักษาสภาพแวดล้อมให้ปลอดจากมลภาวะ กรณีนี้จะมีผู้เดือดร้อนมหาศาล

เกี่ยวกับประเด็นนี้ ชาร์ตอร์เห็นตรงกันข้าม สิ่งที่ดีควรทำนั้นไม่เกี่ยวข้องกับผู้อื่นเลย ปัจเจกภาพ (Subjectivity) ของแต่ละบุคคล คือ จุดเริ่มต้น และ จุดหมายของประสบการณ์ของมนุษย์ บทบัญญัติกฎเกณฑ์ (Prescription) หรือหลักศีลธรรม ไม่ว่าจะ เป็นของศาสนาหรือของปรัชญาเมธีคนใด กว้างเกินไป มีลักษณะเป็นนามธรรมมากเกินไป ที่จะช่วยตัดสินใจกรณีเฉพาะรายที่เกิดขึ้นจริง ๆ ดังกรณีลูกศิษย์ของชาร์ตอร์คนหนึ่งที่มาถามเขาว่า จะต้องตัดสินใจทำอย่างไรดีระหว่าง 2 สิ่งนี้

⁴⁰Ibid., p. 92.

หนึ่ง เดินทางไปอังกฤษ เพื่อเข้าร่วมกองทัพพันธมิตร ที่จะมาปลดแอกฝรั่งเศสจากเยอรมันในสงครามโลกครั้งที่สอง

สอง อยู่กับแม่ผู้สูญเสียทุกอย่างทั้งพ่อ และน้องชาย เหลือแต่เขาคนเดียวที่จะทำให้ชีวิตของเขา มีความหมายต่อไปได้ เขาต้องตัดสินใจระหว่างความรักชาติกับความรักมารดา

ต่อปัญหา นี้ ชาร์ตร์ไม่ได้บอกลูกศิษย์คนนั้นว่า จะต้องเลือกอะไร ถ้าความรักชาติ เป็นหน้าที่สูงสุดของมนุษย์ เขาก็มีอิสระที่จะเลือกทรยศต่อชาติโดยการไม่ทำหน้าที่นี้ได้ ถ้าเขาคิดว่าไปร่วมเพียงวันเดียวแล้วตายขึ้นมา ถ้าความรักแม่ เป็นหน้าที่ทางธรรมชาติที่พื้นฐานที่สุดและสำคัญที่สุด เขาก็มีอิสระที่จะไม่ทำตามธรรมชาติได้ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น มิได้หมายความว่า เขาจะเป็นอิสระจากผลของเสรีภาพในการเลือกปฏิบัติ คนที่ทรยศต่อมาตุภูมิอาจจะถูกแขวนคอ คนที่ไม่รักแม่อาจจะถูกประณามว่า ออกตัญญู ชาร์ตร์ไม่ได้บอกให้เลือกอะไรในกรณีนี้ เพียงแต่ชี้แนะให้ลูกศิษย์คนนี้เป็นอิสระและเลือกอยู่อย่างอิสระ ผู้วิจัยคิดว่า แม้ชาร์ตร์จะมีได้ชี้แนะอะไรอย่างชัดเจนในกรณีนี้ แม้ว่าชาร์ตร์จะไม่ถึงกับมีกฎเกณฑ์ที่ชัดเจนล่วงหน้าก่อนการกระทำว่า คนควรทำอะไรดังกรณีของด้านท์หรือมิลล์ หรือ คริสตชน แต่ก็ยังมีขะกลาย ๆ ว่า คนควรทำทุกอย่างด้วยเสรีภาพ คนควรเลือกอย่างอิสระ ผู้วิจัยคิดว่า นี่แสดงว่า ความรับผิดชอบของชาร์ตร์มีความหมายในเชิงปทัสสถานด้วย การมีความหมายเชิงปทัสสถานนี้ แปลว่า ชาร์ตร์ยอมรับว่า มีค่าทางศีลธรรมอยู่คือยอมรับว่า สิ่งบางสิ่งมีค่ากว่าอีกสิ่งบางสิ่ง ในกรณีนี้การเลือกอย่างอิสระมีค่ากว่าการเลือกอย่างไม่อิสระ และการเลือกอย่างอิสระก็ไม่เกี่ยวข้องกับผู้อื่นเลย เพราะเป็นเพียงการทำตามแก่นแท้ของความเป็นมนุษย์เท่านั้น ดังที่ชาร์ตร์กล่าวว่า "เสรีภาพคือแก่นแท้ของความเป็นมนุษย์"⁴¹ เมื่อพิจารณาจากเนื้อหาสาระทางปรัชญาของ

⁴¹Sartre, Being and Nothingness, p. 439.

ชาร์ตต์ จะพบว่าสิ่งที่ควรทำของชาร์ตต์นั้นไม่เกี่ยวข้องกับผู้อื่นเลย เช่น ความจริงใจต่อตนเอง ไม่หลอกตนเอง (Good Faith) ควรหลีกเลี่ยงการโกหกตัวเอง (Bad Faith) ควรเป็นคนจริงแท้ (Authentic) ไม่ควรอ้างโน่นอ้างนี่ คนที่ทำอะไรแล้วชอบอ้างว่าเพราะอย่างนั้นอย่างนี้ เป็นการลดฐานะของมนุษย์ เมื่อเลือกทำอะไรอย่างจริงใจแล้วนี่ก็คือการทำตามหน้าที่ก็คือสิ่งที่ควร ในแง่ของความรับผิดชอบต่อตัวเองนั้น การหลอกตัวเองโดยโยนความรับผิดชอบไปให้สถานการณ์แวดล้อมหรือสาเหตุอื่นๆ นั้นทำให้ความเป็นคนของเราหายไป เราจะกลับคืนมาสู่ตัวเองได้ก็ต่อเมื่อมีความจริงใจ ความจริงใจต่อตัวเองนี้เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับแต่ละคนเท่านั้น ไม่มีอะไรผูกพันกับคนอื่นเลย

อนึ่ง ในบทละครของชาร์ตต์แทบทุกเรื่องจะมีตัวละครที่ปฏิเสธความรับผิดชอบเชิงปทัสสถานต่อตัวเอง โดยอ้างว่าสถานการณ์บังคับให้ทำ นี่คือการหลอกตัวเอง โกหกตัวเอง ตัวละครเหล่านี้ได้แก่อิลเดคตราฟี่สาวของโอเรสเตส ในละคร Les Mouches, ฟรังซัวส์และอังรีในละคร Morts sans sepulture, เฟรดและลิซซีในละคร La Putain Respectueuse, อุโกการ์น จาก Le Diable et Le Bon Dieu, จอร์จ จาก NEKRASSOV, การ์แซง อีแอส และ เอสแตล จาก HUIS CLOS ตัวละครเหล่านี้อยากมีฐานะเป็นเพียงก้อนหินหรือวัตถุสิ่งของ ชาร์ตต์เรียกคนพวกนี้ว่า คนสารเลว (The Spirit of Seriousness) สาเหตุที่กลายเป็นคนสารเลวก็เพราะตัวละครเหล่านี้ถือว่าตนเองเป็นแค่วัตถุสิ่งของที่ปราศจากเสรีภาพ และความรับผิดชอบ

ประเด็นที่สอง   สิ่งที่ควรทำนั้นเกี่ยวข้องกับผลหรือไม่เกี่ยวข้องกับผล

สำหรับค่าน้ำ   สิ่งที่ควรทำไม่เกี่ยวข้องกับผลเลย

สำหรับค่าน้ำ   การที่จะตัดสินการกระทำอันหนึ่งว่าควรหรือไม่นั้น
ไม่ขึ้นกับผลที่จะเกิดขึ้น   การที่ค่าน้ำไม่ยอมรับเอาผลของการกระทำเป็น
เกณฑ์ตัดสินการกระทำนี้   ก็เพราะว่าถ้ายอมรับอย่างนี้   ก็เท่ากับยอมรับว่า
สิ่งที่ควรไม่ใช่สิ่งที่ตายตัว   และถ้าไม่ตายตัว   ก็เท่ากับว่าไม่จริงถ้าหนึ่งบวก
หนึ่งบางครั้งก็เป็นสอง   บางครั้งไม่ใช่ก็หมายความว่าไม่มีความจริงเลย
หลักที่เราควรยึดในการตัดสินใจว่าควรทำอะไร   มิใช่ดูว่าทำอย่างนี้แล้วจะ
เกิดผลอะไร   เพราะผลที่เกิดขึ้นนั้นใช้เป็นเกณฑ์ตัดสินไม่ได้   เพราะผลนั้นจะ
แปรไปตามวัตถุประสงค์เป็นเรื่อง ๆ ไป   การกระทำอันหนึ่ง เช่น ก. อาจ
นับได้ว่าเป็นประโยชน์แต่ถ้าเรามีวัตถุประสงค์อื่นอยู่ในใจ   การกระทำเดียว
กันนี้อาจไม่เป็นประโยชน์   ทั้งนี้เพราะว่า   ความมีประโยชน์ของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง
หรือการกระทำอันใดอันหนึ่งนั้นขึ้นอยู่กับว่าสิ่งหรือการกระทำนั้นสามารถทำให้
บรรลุถึงจุดหมายอันหนึ่งได้เพียงใด

ฉะนั้น   เกณฑ์ตายตัวที่จะใช้ตัดสินว่า   การกระทำอย่างใดควร
ทำหรือไม่ควรทำนั้น   ค่าน้ำให้ดูที่เจตนา   "ไม่มีอะไรในโลกนี้ หรือแม้แต่
ภายนอกโลกนี้ที่เราจะคิดได้ว่า   เป็นสิ่งดีโดยปราศจากเงื่อนไขนอกจาก
เจตนาดี"⁴²   การกระทำที่เกิดจากเจตนาดี   ไม่ว่าจะทำแล้วจะเกิดผลอะไรจะ
เป็นประโยชน์สุขหรือความเดือดร้อน   ค่าน้ำก็ถือว่า   ควรทั้งนั้น   การพิจารณา
ว่าการกระทำนั้นเกิดจากเจตนาอะไร   อะไรเป็นแรงจูงใจให้เกิดการกระทำ
นั้นขึ้น   การกระทำนั้นก็มีเจตนาเป็น "เจ้าของ"   ไม่ว่าจะก่อให้เกิดผลอะไร
ก็เกิดมาจากเจตนาอันนั้น   ฉะนั้น   เจตนาของการกระทำ   จึงเป็นสิ่งที่ยึดตายตัว
ติดอยู่กับการกระทำนั้นตลอดเวลา   เป็นเกณฑ์ตายตัวที่จะวัดได้ว่า   การกระทำ
นั้นควรหรือไม่ควร   ดีหรือชั่ว   ถูกหรือผิด

⁴² ศ.ดร.วิทย์ วิศวเวทย์. จริยศาสตร์เบื้องต้น หน้า 107.

ตัวอย่างเช่น ด้านที่ถือว่า ความซื่อสัตย์เป็นหน้าที่ของมนุษย์ แต่มิได้หมายความว่าคนที่ซื่อสัตย์นั้นได้ทำตามหน้าที่ พ่อค้าที่ซื่อสัตย์ต่อลูกค้านั้นมี 2 กลุ่ม กลุ่มแรก ซื่อสัตย์เพราะหวังผล เพราะความรอบคอบ กล่าวคือ ความซื่อสัตย์นั้นจะทำให้คนเชื่อถือ ความเชื่อถือจะทำให้กิจการของเขาเจริญ เขาก็จะได้กำไรมาก ๆ ฉะนั้น ในกรณีนี้ความซื่อสัตย์ของพ่อค้ากลุ่มนี้มีผลกำไรเป็นแรงจูงใจ ความซื่อสัตย์เป็นเพียงนโยบายการค้าที่จะพาไปสู่ผลกำไรสำหรับด้านที่ กลุ่มนี้ไม่ถือว่ามีความเจตนาดีหรือทำตามหน้าที่ การที่เขาซื่อสัตย์นั้นมิใช่เพราะความสำนึกว่า มนุษย์นั้นจะต้องซื่อสัตย์ต่อกัน แต่เพราะเขาหวังผลตอบแทนบางอย่างมากกว่า

ส่วนพ่อค้ากลุ่มที่สอง ซื่อสัตย์เพราะคิดว่า เป็นสิ่งที่ควรทำเป็นสิ่งที่ถูกต้อง เป็นคุณงามความดีที่มนุษย์จะต้องกระทำโดยไม่หวังผลอะไร ถึงแม้ว่าในชุมชนที่เขาทำการค้าอยู่ การโกงผู้อื่นเป็นหนทางที่จะทำให้เขาได้กำไร แต่เขาก็ไม่ทำ เพราะการกระทำเช่นนั้นขัดกับสำนึกดีชั่วของเขาที่ว่า มนุษย์ต้องซื่อสัตย์ต่อกัน ฉะนั้นความซื่อสัตย์ของเขามีค่าทางศีลธรรมที่แท้จริง เพราะแรงจูงใจที่ผลักดันให้เขาทำมิใช่ผลที่จะเกิดขึ้น แต่เป็นความสำนึกในหน้าที่

ในทางตรงกันข้ามกับด้านที่และชาร์ตส์ สิ่งที่ควรทำของมิลล์นั้น
เกี่ยวข้องกับโดยตรงกับผล (Teleological)

สำหรับมิลล์ สิ่งที่ดีควรกระทำคือสิ่งที่ก่อให้เกิดความสุข หมายถึงก่อให้เกิดผลอันเป็นความสุขที่มีปริมาณสูงสุดแก่คนจำนวนมากที่สุด การกระทำใด ๆ ก็ตามมิได้เป็นการกระทำที่ควรหรือไม่ควร ดีหรือชั่ว ถูกหรือผิดในตัวเอง แต่ขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงในโลกว่า การกระทำนั้นก่อให้เกิดประโยชน์สุขแค่ไหน สิ่งที่ควรทำของมิลล์จึงมี "ความสุข" เป็นเกณฑ์ที่สำคัญที่สุดในการคิดคำนวณ ผลที่จะเกิดจากการกระทำนั้นสำคัญมากกว่า "แรงจูงใจ" ที่ก่อให้เกิด

เกิดการกระทำนั้น ๆ ผลที่จะได้รับคือตัวตัดสินว่า การกระทำใดเป็นสิ่งที่ควรมากกว่ากัน มิลล์บอกว่าการช่วยเพื่อนมนุษย์ให้รอดจากการจมน้ำตายได้เป็นการกระทำที่ถูกต้องทางศีลธรรม ไม่ว่าจะแรงจูงใจของเขาจะเกิดจากหน้าที่หรือเกิดจากความหวังที่จะได้รับค่าตอบแทนก็ตาม ในสายตาของมิลล์ การกระทำของสองคนนี้เท่ากัน ทั้งนี้เพราะผลลัพธ์ที่ออกมาเท่ากัน คือการรอดชีวิตของเพื่อนมนุษย์คนหนึ่ง ในแง่นี้อาจมีผู้วิจารณ์ว่า ชาวประโยชน์นิยมที่ดีก็เหมือนกับเครื่องจักรที่ดี คือคอยแต่คำนวณเปรียบเทียบซึ่งน้ำหนัก มีแต่ตัวเลขในสมอง ซาเยน ไร้ความอบอุ่น ไร้ความรู้สึกหรือความเห็นอกเห็นใจต่อเพื่อนมนุษย์ ทั้งนี้เพราะเขามองแต่ผลที่เกิดจากการกระทำโดยไม่ยอมรับว่าจิตใจของผู้กระทำนั้นมีความรัก ความเมตตา หรือ มีความสัมพันธ์อันลึกซึ้งบางอย่างที่มนุษย์พึงมีต่อกันหรือไม่ มนุษยธรรม สายสัมพันธ์ในครอบครัว ความรู้สึกของมนุษย์ สิ่งเหล่านี้ไม่มีความหมายเลยในสายตาของมิลล์ สิ่งสำคัญเพียงประการเดียวก็คือ เมื่อवलบลบคุณหารแล้ว จะเกิดผลที่เป็นความสุขแค่ไหน ฉะนั้น จึงไม่น่าแปลกใจที่ชาวประโยชน์นิยมอาจจะเลือกกระทำสิ่งที่ "ควร" บางอย่างที่ขัดกับความรู้สึกของคนทั่วไป ตัวอย่างเช่น เมื่อเกิดไฟไหม้ มีหมอกคนหนึ่งกับมารดาของเราตกอยู่กลางเปลวเพลิง ตามความรู้สึกของคนทั่วไป ถ้าเราเป็นลูกที่ดี เราควรเข้าไปช่วยเหลือแม่ของเราออกมาก่อน ผู้วิจัยคิดว่า มนุษย์ทุกคนก็คงกระทำเช่นนี้เช่นกัน แต่สำหรับชาวประโยชน์นิยมที่คิดแบบมิลล์ ก่อนจะไปช่วยเราต้องคำนวณก่อนว่าชีวิตของแม่เราที่มีหน้าที่เลี้ยงดูบุตรเพียง 2 คน กับชีวิตของหมอกที่หากรอดชีวิตแล้ว จะสามารถช่วยเหลือคนอื่นอีกเป็นหมื่นเป็นแสนคนให้รอดพ้นจากความตาย หรือโรคภัยไข้เจ็บได้ ชีวิตของหมอกจะก่อให้เกิดความสุขแก่คนจำนวนมากกว่าชีวิตของแม่เรา ฉะนั้นเราควรช่วยเหลือหมอกออกมาจากกองเพลิงก่อน คนทั่วไปจะยอมรับได้เพียงใดในกรณีนี้

แต่สำหรับชาร์ตอร์ สิ่งที่ควรทำของชาร์ตอร์ก็ไม่ถึงถึงผลที่จะเกิด

จากการกระทำนั้นเลย ไม่มีเกณฑ์ใด ๆ เป็นหลักในการพิจารณาก่อนการกระทำ ไม่มีการคิดคำนวณถึงผลที่จะได้รับว่า จะก่อให้เกิดประโยชน์สุขมากน้อยเพียงใดแก่คนจำนวนเท่าใด ไม่มีการวางจุดหมายใด ๆ ไว้ล่วงหน้า ไม่มีแรงจูงใจใด ๆ (Mobile) ที่กำหนดไว้ล่วงหน้า ผลหรือจุดหมาย แรงจูงใจและการกระทำเกิดขึ้นพร้อม ๆ กัน สิ่งสำคัญที่สุดสำหรับชาร์ตร์ คือมนุษย์มีอิสระเต็มที่ จากตัวอย่างของลูกศิษย์ที่มาถามเขาว่าจะต้องตัดสินใจทำอย่างไรดี ระหว่างการเลือกเข้าร่วมกับขบวนการกู้ชาติของฝรั่งเศส หรือเลือกที่จะอยู่กับมารดาผู้เดียวดาย ต่อปัญหานี้ ชาร์ตร์มิได้ชี้แนะให้เลือกอะไร ชาร์ตร์ให้คำตอบว่า "คุณเป็นอิสระ จงเลือก นั่นก็คือจงสร้าง"⁴³ หมายความว่า ลูกศิษย์คนนี้จะเลือกอะไรก็ได้ระหว่างความรักชาติกับความรักแม่หรือจะไม่เลือกทั้งสองข้อนี้ก็ไม่ได้ ไม่มีการคิดคำนวณถึงผลกระทบที่เกิดจากการกระทำเพื่อมารดาหรือเพื่อชาติ ถ้านำคำถามนี้ไปถามชาวประโยชน์นิยม เขาอาจจะแนะนำให้ชายหนุ่มผู้นี้ออกเดินทางไปร่วมกับอังกฤษ เพื่อปลดปล่อยประเทศฝรั่งเศสจากแอกของเยอรมันที่กดขี่อยู่ ทั้งนี้เพราะการเลือกเช่นนี้จะก่อให้เกิดประโยชน์สุขสูงสุดแก่คนจำนวนมากที่สุดมากกว่าประโยชน์สุขของมารดาเพียงคนเดียว ไม่ว่าเราจะเลือกอะไรระหว่างความรักชาติกับความรักแม่ ก็เป็นการใช้เสรีภาพของเราเท่ากันแม้แต่การไม่เลือก ก็ยังเป็นการเลือกที่อิสระเช่นกัน ไม่ว่าแรงจูงใจจากหน้าที่ หรือผลที่จะได้รับในฐานะประโยชน์สุข ก็ไม่มีความหมายใด ๆ ทั้งสิ้น สำหรับชาร์ตร์ ไม่ว่าคนเราจะเลือกอะไร ก็ไร้สาระ (Absurd) ทั้งนี้ หมายความว่าไม่มีความหมายอะไร ทั้งนี้ เพราะนักคิดเอ็กซิสเทนเชียลิสต์ จะถือว่าถึงที่สุดแล้ว โลกไม่มีความหมาย แม้แต่ชีวิตมนุษย์ก็ไม่มีความหมายเช่นกัน

⁴³Sartre, L'EXISTENTIALISME est un Humanisme.

ประการที่สาม   สิ่งที่ควรทำนั้นเกี่ยวข้องกับความรู้สึกหรือไม่เกี่ยวข้องกับ
ความรู้สึก

สำหรับค่านั่น   สิ่งที่ควรทำไม่เกี่ยวข้องเลยกับความรู้สึก

ค่านักบอกว่า มนุษย์อยู่กึ่งกลางระหว่างแรงจูงใจ 2 อย่าง คือ เหตุผล กับ อารมณ์ ความรู้สึก การทำตามเหตุผล ก็คือการทำตามหน้าที่ ก็คือการทำสิ่งที่ควรทำโดยสลัดความรู้สึกออก การกระทำที่เกิดจากเหตุผล หรือหน้าที่เป็นการกระทำที่เกิดจาก "เจตนาดี" ส่วนการกระทำที่เกิดจาก ความรู้สึกไม่ว่าจะเป็นด้านบวก เช่น เห็นใจ สงสาร หรือด้านลบ เช่นเกลียด ริษยา จะเรียกไม่ได้ว่าเป็นการกระทำที่เกิดจากเจตนาดี นั่นคือ มิใช่การกระทำที่ควรในแง่ศีลธรรม ไม่มีอะไรน่าสรรเสริญ เจตนาดีคือการ หลุดพ้นจากความรู้สึกไม่ว่าบวกหรือลบ แล้วทำตามเหตุผลหรือหลักการ

ตัวอย่างเช่น นาย ก. ช่วยเหลือนาย ข. ที่เป็นศัตรู ความรู้สึกของเขาอาจบอกไม่ให้เขาช่วยศัตรู แต่ความรู้สึกถูกฝึกฝนด้วยสำนึกในหน้าที่ที่มนุษย์มีต่อกัน ถ้านาย ก. ช่วย นาย ข. เพราะสงสาร การกระทำของเขายังเอื้อตรงกับหน้าที่ แต่มิได้เกิดขึ้นเพราะความสำนึกในหน้าที่ แต่ถ้านาย ก. ช่วยศัตรูทั้ง ๆ ที่เกลียด ทั้ง ๆ ที่ไม่รู้สึกเห็นใจ ไม่อยากช่วย แต่ช่วยเพราะคิดว่า มนุษย์ต้องช่วยเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน เช่นนี้ก็ถือว่า การกระทำนั้นนอกจากจะตรงกับหน้าที่แล้ว ยังเกิดจากความสำนึกในหน้าที่ด้วย ถือเป็นสิ่งที่ควรทำ แต่ถ้าช่วยเพราะความสงสารที่เป็นความรู้สึกซึ่งบังเอิญตรงกับหน้าที่นั้น ถ้ามองจากแง่จริยธรรม การกระทำนั้นไม่มีค่าอะไร ดังที่ค่านักเขียนไว้ว่า

สมมติว่าในใจของคน ๆ หนึ่ง เต็มไปด้วยความทุกข์ของตนเองจนไม่มีความอารีที่จะเหลือใจแก่ผู้อื่น และสมมติว่า เขายังพอจะช่วยคนอื่นได้ แต่เนื่องจากเขามีทุกข์ของตัวเองมากอยู่แล้ว จึงไม่มีกะจิตกะใจที่จะเอื้อเพื่อผู้อื่น

คราวนี้มาสมมติว่า คนที่สามารถแยกตัวเองออกจากความ
 เจยเมยนี้ได้ และกระทำการช่วยเหลือผู้อื่นโดยปราศจาก
แรงกระตุ้นและความรู้สึกใด ๆ นั่นก็เป็นครั้งแรก ที่การ
กระทำของเขามีค่าทางจริยธรรมอย่างแท้จริง"⁴⁴

ในกรณีนี้ความรู้สึกเป็นแรงจูงใจไม่ให้เขาทำสิ่งที่ควร เพราะเป็นธรรมชาติของ
 คนโดยทั่วไปที่มีทุกข์ของตนหนักอยู่แล้วย่อมจะไม่มีความรู้สึกที่จะเอื้อเฟื้อผู้อื่น แต่
 ก็ฝืนความรู้สึกนี้ได้ คำหนึ่งที่คิดว่าเป็นคือการทำตามหน้าที่ที่แท้จริง นี่คือเจตนาที่
 แท้จริง นี่คือสิ่งที่ควรทำอย่างแท้จริงโดยไม่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกใด ๆ เลย

แต่สำหรับมิลล์ สิ่งที่ควรทำเกี่ยวข้องกับความรู้สึกของมนุษย์โดยตรง
 สำหรับมิลล์ เขาเห็นว่า ความสุขเป็นสิ่งที่ดีของมนุษย์ ค่าของ
 สิ่งอื่น ๆ นั้นอยู่ตรงที่ว่าพาไปสู่ความสุข ไม่มีอะไรมีค่าในตัวเองนอกจาก
 ความสุข ดังนั้น เกณฑ์ตัดสินว่าอะไรควร ไม่ควร ดีหรือไม่ดี จึงต้องใช้ความ
 สุขซึ่งมีพื้นฐานจากความรู้สึกและประสาทสัมผัสเป็นตัวตัดสิน ถ้าสิ่งใดให้
 ประโยชน์สุขมากกว่าสิ่งนั้นก็ดีกว่าและควรทำมากกว่า แน่نون มนุษย์มี
 สมรรถนะ (Faculty) หรืออินทรีย์อย่างหนึ่งในตัวที่ทำให้มนุษย์รู้จัก "ความ
 สุขที่เกิดจากการใช้ปัญญา จากความรู้สึก จากจินตนาการ และจากสำนัก
 ทางศีลธรรม ซึ่งมีค่าสูงกว่าความสุขที่เกิดจากประสาทสัมผัส"⁴⁵ ในเมื่อ
 ความสุขเกิดจากความรู้สึกได้ "หลักมสุข" ที่สอนว่า สิ่งที่ดีควรทำคือสิ่งที่ก่อ
 ให้เกิดประโยชน์สุขมากที่สุดแก่คนจำนวนมากที่สุด จึงเป็นเกณฑ์ทางศีลธรรม
 ที่ขึ้นอยู่กับความรู้สึกโดยตรง หมายความว่า เราจะตัดสินว่า สิ่งที่ดีควรทำ คือ
 สิ่งสร้างความสุขแก่คนจำนวนมากที่สุด สิ่งที่ไม่ควรทำ คือสิ่งที่สร้างความ

⁴⁴ ศ.ดร.วิทย์ วิศวเวทย์, จริยศาสตร์เบื้องต้น, หน้า 110.

⁴⁵ Ibid., p. 38.

ทุกข์ ฉะนั้น ความดีก็คือความสุข สิ่งที่ทำให้ความสุขแก่มหาชนคือสิ่งที่ดีและสิ่งที่ควร ความสุข คือ ตัวสุดท้ายที่จะใช้ตัดสินว่า การกระทำอย่างไรควรไม่ควร ถูกหรือผิด

อย่างไรก็ดี มิลล์ได้แบ่งความสุขออกเป็น 2 อย่าง คือ หนึ่ง ความสุขทางกายที่มนุษย์และสัตว์มีร่วมกันได้ สอง ความสุขทางใจที่มนุษย์เท่านั้นรู้จักได้ เนื่องจากสัตว์ไม่มีอินทรีย์เหมือนมนุษย์ มิลล์ถือว่าทั้ง 2 อย่างนี้มีค่าไม่เท่ากัน "ความสุขทางใจสูงกว่าความสุขทางกาย"⁴⁶ เพราะว่าอันแรกถาวรกว่า ปลอดภัยกว่า ราคาแพงกว่าอันหลังและมิลล์ได้สรุปว่า "เป็นมนุษย์ที่กระวนกระวายดีกว่าเป็นสุกรที่อิมเอม เป็นโสกราตีสที่ทรนทรายดีกว่าเป็นเจ้าจิ้งที่สำราญ"⁴⁷ ฉะนั้น ถ้าจะต้องเลือกสิ่งที่เหมาะสมระหว่างสิ่งที่เป็นความสุขทางกาย กับสิ่งที่เป็นความสุขทางใจ แน่แน่นอนที่สุด มิลล์จะแนะนำให้เลือกอย่างหลังเพราะนี่คือคุณภาพของความสุขที่ยกคนให้สูงกว่าสัตว์

สำหรับชาร์ตอร์ ในทำนองเดียวกันในฐานะชาวเอ็กซีสเทนเซียลิสต์ สิ่งที่เหมาะสมเกี่ยวข้องกับโดยตรงกับความรู้สึก เพราะว่า มนุษย์เป็นอิสระ มนุษย์เกิดมาพร้อมกับเสรีภาพ มนุษย์เป็นผู้สร้างคุณงามความดีและในการสร้างนี้มิได้มีแบบแผนอะไรที่จะต้องคล้อยตาม มนุษย์ควรทำในสิ่งที่เขารู้สึกอยากทำ เมื่อปราศจากพระเจ้าเสียแล้ว คุณธรรมสากลสำหรับมนุษย์จึงไม่มี ไม่มีเกณฑ์ตายตัวหรือสากลใด ๆ ทั้งสิ้นที่จะมาช่วยตัดสินว่าอะไรผิดอะไรถูก มนุษย์ที่ปราศจากพระเจ้าจึงเป็นอิสระเต็มที่ไม่มีการบังคับ หรือ แบบแผนใด ๆ ที่จะบอกเราได้ว่า การกระทำของเราชอบธรรมหรือไม่ ไม่มีหลักให้มนุษย์ยึดไม่มีข้อ

⁴⁴ Ibid., p. 39.

⁴⁵ Ibid.

อะไรจะให้อ้าง ถ้ามนุษย์ทำตามสิ่งต่าง ๆ โดยคล้อยตามแบบแผนอันใดอันหนึ่ง แล้วก็เท่ากับว่าเขาทำให้แบบแผนนั้นเป็นจริง แต่ตัวเขาเองลดลงมาเป็นเพียงภาพสะท้อนของแบบแผนนั้นเท่านั้นเอง ด้วยเหตุนี้มนุษย์ควรทำทุกอย่างจากใจจริง รู้สึกอย่างไรก็ทำไปอย่างนั้น โดยไม่ต้องคำนึงถึงแบบแผนกฎเกณฑ์ใด ๆ นี่คือการกลับมาสู่ตัวเองของมนุษย์ มาสู่ความเป็นคนและศักดิ์ศรีของมนุษย์ แม้จะว่าเหว่เดี๋ยวตายเจ็บปวด ก็ต้องทน ดังที่ซาร์ตร์เขียนไว้ว่า "มนุษย์มิใช่อะไรอื่นนอกจากผลิตผลที่เขาสร้างขึ้นให้แก่ตัวเอง มนุษย์มีศักดิ์ศรีที่ยิ่งใหญ่กว่าก้อนหินหรือโต๊ะ เขาเป็นสิ่งที่รู้สำนึกตัวเองและวาดภาพตัวเองในอนาคตได้ มนุษย์คือตัวแบบแผนที่รู้สึกตัวตลอดเวลา เขาไม่ใช่ตะไคร่น้ำหรือขยะหรือดอกไม้"⁴⁸

จากตัวอย่างปัญหาที่ลูกศิษย์ของซาร์ตร์นำมาถามนั้นซาร์ตร์เพียงแต่แนะนำว่า เขาเป็นอิสระ จงเลือก ในแง่หนึ่ง อาจตีความได้ว่า แล้วแต่ความรู้สึกของลูกศิษย์ ถ้าเขารู้สึกว่า ควรอยู่กับแม่ผู้ว่าเหว่ ก็เลือกเช่นนั้นได้ เพราะว่าความรักแม่อาจจะสำคัญกว่าความรักชาติ ในทางตรงกันข้าม ถ้าเขารู้สึกว่า ควรไปร่วมชบวนการกู้ชาติมากกว่าที่จะอยู่กับแม่ ก็เป็นเสรีภาพที่สมบูรณ์ของเขาคือไม่มีใครจะขัดขวางได้ ความรักชาติอาจจะผลักดันความรู้สึกของเขาว่า แม้ชาติย่อยยับยับจน บุคคลจะสุขอยู่อย่างไร ซาร์ตร์ไม่มีคำตอบสำเร็จรูปที่จะให้แก่ลูกศิษย์ว่าความรักชาติสำคัญกว่าความรักแม่ หรือความรักแม่สำคัญกว่าความรักชาติ ถึงแม้ทั้งความรักชาติและความรักแม่ต่างก็เป็นความรู้สึกที่สำคัญของมนุษย์ก็ตาม ท้ายที่สุด บุคคลควรทำสิ่งที่ตนเองรู้สึกอยากทำมากที่สุดโดยไม่ต้องคำนึงถึงอะไรทั้งสิ้นไม่ว่าจะเป็นแบบแผน กฎเกณฑ์หรือผลที่จะเกิดขึ้น อิสสรชนที่แท้จริงในสายตาของซาร์ตร์คือ คนที่ทำตามความรู้สึก

⁴⁸Sartre. L'EXISTENTIALISME EST UN HUMANISME

ของตนอย่างจริงจัง อิศรชนควรทำสิ่งที่ตรงกับความรู้สึกของตนมากที่สุด

ประการที่สี่ สิ่งที่ควรทำนั้นมีเงื่อนไขได้หรือไม่มีเงื่อนไข

สำหรับค่าน้ำ สิ่งที่ควรทำนั้นไม่มีเงื่อนไขใด ๆ ทั้งสิ้น

สิ่งที่ควรทำของค่าน้ำนั้นปราศจากเงื่อนไขใด ๆ เป็นคำสั่งเด็ดขาด (Categorical Imperative) หรือในอีกแง่หนึ่งเป็นกฎศีลธรรมที่ตายตัวที่ใช้กับทุกคนโดยไม่มีข้อยกเว้น กฎศีลธรรมจะต้องเป็นกฎที่คนทุกคนจะต้องปฏิบัติในฐานะมนุษย์ ไม่ว่าจะเขาจะเป็นชาติใด ภาษาใด สิ่งแวดล้อม ฐานะ หรือผลประโยชน์ส่วนตัวเป็นอย่างไร กฎศีลธรรมของค่าน้ำปราศจากเงื่อนไขทุกอย่าง นอกจาก เงื่อนไขเดียวคือ ความเป็นสากลของกฎ สำหรับค่าน้ำ กฎศีลธรรมทั่วไปที่ว่า จงพูดคำสัตย์ จงอย่าทำลายชีวิต จงช่วยเพื่อนมนุษย์ คำสั่งเหล่านี้จะกลายเป็นกฎศีลธรรมได้ เมื่อเป็นคำสั่งเด็ดขาดไม่มีเงื่อนไขใด ๆ ทั้งสิ้น ใช้กับคนทุกคนในฐานะที่เป็นคน โดยไม่ยกเว้นหรือเลือกที่รักมักที่ชัง กฎศีลธรรมไม่อาจลดตัวลงเป็น "คำสั่งเงื่อนไข" (Hypothetical Imperative) ที่ว่า ถ้า ก. เชื่อสัตย์แล้ว ก็จะได้เกียรติหรือลาภยศ เช่นนี้ ค่าน้ำถือว่าความเชื่อสัตย์ที่ ก. ปฏิบัติไม่ใช่สิ่งที่มีค่าในตัวเอง แต่เพราะความเชื่อสัตย์เป็นหนทาง (Means) ที่จะนำสิ่งอื่นมาให้ ในกรณีนี้ ก. ย่อมมิใช่คนดีแท้ ๆ สิ่งควร ของค่าน้ำที่เป็นคำสั่งเด็ดขาด มีอยู่ 2 ข้อ ด้วยกันคือ

หนึ่ง จงทำตามหลัก ซึ่งท่านจงใจได้ที่จะทำให้เป็นกฎสากล

สอง จงปฏิบัติต่อมนุษย์โดยถือว่า เขาเป็นจุดหมายในตัวเอง อย่าถือเขาเป็นเพียงเครื่องมือไม่ว่าจะเป็นตัวท่านเองหรือเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน

เป็นที่น่าสังเกตว่า สิ่งควรของค่าน้ำนั้นถ้าปฏิเสธข้อความนั้นแล้ว จะขัดแย้งตัวเองทันที ลองพิจารณาคำสั่งเด็ดขาดข้อที่หนึ่ง การจงใจไม่ได้ที่จะให้หลักใดหลักหนึ่งเป็นกฎสากลนั้น เป็นเรื่องของการขัดแย้งตัวเอง เช่นการ

ที่ ก. จะไปโกหกเพื่อน ก. ถ้อยหลักว่า เมื่อเดือดร้อนก็โกหกได้ ก. จะ
จงใจให้หลักนี้เป็นกฎสากลไม่ได้เหตุผลก็คือ ลักษณะของการหยุดนั้น ไม่
สามารถจะทำให้ผู้ที่หยุด จงใจให้การหยุดเป็นกฎสากลได้ เพราะถ้าเขา
จงใจอย่างนั้นเท่ากับเขาจงใจไม่ให้การหยุดของเขาเป็นการหยุด เพราะ
ถ้าทุกคนยึดหลักการหยุด เมื่อ ก. ไปหยุดกับเพื่อน เพื่อนก็จะไม่เชื่อ

แต่สำหรับมิลล์ สิ่งที่เราควรทำนั้นมีเงื่อนไขได้ ไม่ตายตัว

สำหรับมิลล์ สิ่งที่เราควรทำของมิลล์นั้นมีเงื่อนไขได้ ยืดหยุ่นได้ ไม่ใช่
คำสั่งเด็ดขาดหรือกฎศีลธรรมที่ตายตัว เช่นกรณีของค้ำก ในสถานการณ์ที่ปัจเจก
ชนต้องเลือกระหว่างการพูดคำสัตย์กับการหยุด สำหรับมิลล์หากการพูดความ
จริง จะทำให้คนนับแสนคนต้องตาย เราก็ ควร หยุดเพื่อประโยชน์สุขสูงสุด
ของคนจำนวนมาก (Maximized Utility) ในตัวมันเอง การกระทำ
อันใดอันหนึ่งไม่ดี ชั่ว ถูก หรือผิด แต่ขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงในโลกที่ว่ามัน
ก่อให้เกิดประโยชน์หรือความสุขแค่ไหน การกระทำที่ถูกต้องคือ การกระทำ
ที่ก่อให้เกิด "ความสุข" หมายถึงการกระทำที่ก่อให้เกิดผลอันเป็นความสุข ที่มี
ปริมาณสูงสุด ฉะนั้น ก่อนจะกระทำอะไรก็ตาม เราต้องคิดคำนวณถึง "ผล"
ที่จะเกิดจากการกระทำนั้น ถ้าสิ่งใดให้ประโยชน์สุขมากกว่า สิ่งนั้นก็ดีกว่า
และควรทำมากกว่า ตามหลักมิลล์นั้นดูเหมือนว่า เราไม่มีกฎเกณฑ์อะไรตายตัว
เลยที่จะกำหนดให้ ทุก ๆ คนทำในทุก ๆ กรณี ก่อนที่จะทำอะไร สิ่งเดียวที่
ต้องคิดก็คือ คำนวณและเปรียบเทียบผลที่จะเกิดขึ้นจากสิ่งที่เราจะทำหลักการ
หรือกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ไม่มีความหมายอะไร มีข้อยกเว้นได้เสมอ ถ้าซึ่งแล้ว
เกิดประโยชน์สุขมากกว่าทุก ๆ ฉะนั้น สิ่งที่เราควรทำของมิลล์นั้นจึงมีเงื่อนไขได้
เสมอ ยืดหยุ่นได้ไม่ตายตัว

ในทำนองเดียวกัน สำหรับชาร์ดาร์ สิ่งที่ควรทำนั้นมีเงื่อนไขได้
(Hypothetical) ไม่มีคำสั่งเด็ดขาดหรือกฎศีลธรรมที่ตายตัว เช่น จงพูด

ความจริง ควรรักแม่หรือควรรักประเทศชาติ ในทุกสถานการณ์ มนุษย์มีเสรีภาพที่จะเลือกอะไรก็ได้ตั้งวาทะของชาร์ตต์ที่ว่า แม้แต่การไม่เลือกก็คือการเลือกที่จะไม่เลือก ชาร์ตต์ไม่เคยชี้หน้าหรือไม่เคยบอกเราว่าจะทำอะไรชาร์ตต์เพียงแต่สอนให้เราเลือกอย่างอิสระ ความจริงใจต่อตนเอง ไม่หลอกตนเอง ควรหลีกเลี่ยงการหลอกตนเอง ไม่ควรอ้างว่าถูกบังคับจากสาเหตุต่าง ๆ ให้กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง (Deterministic Excuses) สำหรับชาร์ตต์ระหว่างการพูดความจริง กับการพูดปด ชาร์ตต์ไม่เคยสอนว่า เราควรพูดความจริง ไม่ควรพูดปด มนุษย์มีเสรีภาพเต็มที่ที่จะเลือกพูดคำสัตย์ก็ได้ หรือเลือกพูดเท็จก็ได้ ถ้าการเลือกของเรานั้นเป็นการเลือกอย่างอิสระ และจริงใจต่อตนเอง ไม่มีใครถูกกว่าใคร หรือใครผิดกว่าใคร เราจะพูดถึงการกระทำที่ "ถูกต้อง" และ "ผิด" ได้อย่างไรในโลกที่โดยพื้นฐานแล้วเป็นอัตวิสัย หมออาจเลือกพูดปดต่อคนไข้ที่เป็นมะเร็งในสมอง เพื่อให้คนไข้มีกำลังใจที่จะมีชีวิตอยู่ต่อไป ตัวอย่างรูปธรรมที่ชัดเจนที่สุดในการสนับสนุนความคิดที่ว่าสิ่งที่ "ควร" ของชาร์ตต์มีเงื่อนไขได้ ได้แก่ กรณีนักเรียนของชาร์ตต์ที่ต้องตัดสินใจเลือกระหว่างความรักชาติ กับความรักมารดา ดังที่ผู้วิจัยได้อธิบายไว้ข้างแล้ว ถ้าสิ่งที่ "ควร" ของชาร์ตต์ไม่มีเงื่อนไข คำแนะนำของชาร์ตต์ต่อสถานการณ์ที่ตัดสินใจได้ยากของนักเรียนคนนั้น น่าจะได้แก่ จงรักประเทศชาติและควรออกเดินทางไปร่วมกับอังกฤษ หรือเข้าร่วมกองทัพพันธมิตรที่จะมาปลดปล่อยประเทศฝรั่งเศสจากแอกของเยอรมัน หรือไม่ก็จงรักแม่ และควรดูแลแม่ตามวิสัยของลูกที่ดีที่มีความกตัญญูต่อบุพการี แต่คำตอบของชาร์ตต์ไม่ใช่ทั้ง 2 จง (จงรักชาติ, จงรักแม่) ไม่ใช่ทั้ง 2 ควร ซึ่งถ้าชาร์ตต์แนะนำทางออกทางใดทางออกหนึ่ง "ควร" ของชาร์ตต์ก็จะกลายเป็นควรที่ไม่มีเงื่อนไขทันที หมายความว่า ถ้าชาร์ตต์เลือกความรักชาติก็เท่ากับชาร์ตต์พิจารณาว่า หน้าที่ต่อประเทศชาติเป็นหน้าที่พื้นฐานที่สุดของมนุษย์ แต่ชาร์ตต์กลับแนะนำว่า คุณเป็นอิสระจงเลือก หมายความว่า จงสร้าง สิ่งที่ "ควร" ของชาร์ตต์สามารถมี

เงื่อนไขได้ เพราะเขาไม่มีคำสั่งเด็ดขาดหรือกฎศีลธรรมที่ตายตัว สำหรับมนุษย์ทุกคน ไม่ว่านักเรียนคนนี้จะเลือกอะไร ก็ไร้สาระทั้งนั้น ผู้วิจัยยังคิดต่อไปว่า นักเรียนคนนี้อาจจะว้าวุ่นใจ จนไม่สามารถเลือกทั้งความรักชาติและความรักแม่ เขาอาจเลือกเดินทางออกไปใช้ชีวิตที่เกาะเล็ก ๆ กลางทะเล หรือหลุดพ้นจากสถานการณ์ "ระหว่างเขาควาย" เช่นนี้ก็ได้ เขามีอิสระเต็มที่ที่จะเลือกเช่นนี้ แน่نونเขาก็ต้องยอมรับผลจากการตัดสินใจเลือกเช่นนี้ด้วย กล่าวคือ เขาอาจจะถูกยิงเป้า เพราะละทิ้งหน้าที่ต่อประเทศชาติ อาจจะถูกล้างคมตราหน้าว่า คนทรยศต่อชาติหรือไม่ก็ถูกกักตัญญู นี่คือการรับผิดชอบที่หลีกเลี่ยงมิได้ จากการใช้เสรีภาพของเขา

3.2.2.2 ความรับผิดชอบเชิงปทัสสถานต่อมวลมนุษย์

ความรับผิดชอบเชิงปทัสสถานของชาร์ดร์มิได้จำกัดขอบเขตไว้เพียงแค่อัตตัวเองเท่านั้น แต่ยังแผ่อำนาจเขตกว้างไกลออกมาจนถึงความรับผิดชอบต่อมวลมนุษย์อีกด้วย

ผู้วิจัยจะเริ่มจากการพิจารณาหลักการของชาร์ดร์อันหนึ่งที่เกี่ยวข้อโดยตรงกับความรับผิดชอบเชิงปทัสสถานต่อมวลมนุษย์ หลักการนั้นได้แก่ การเลือกแทนมนุษยชาติ (Choosing for all men) ผู้วิจัยจะวิเคราะห์หลักการนี้ใน 2 ประเด็น คือ หนึ่ง ในฐานะข้อเท็จจริงของเงื่อนไขของมนุษย์ หมายความว่า ปัจเจกบุคคลถูกลงโทษให้เลือกแทนทุกคน สอง ในฐานะเกณฑ์ทางจริยธรรมหรือหลักการทางจริยะของการจงใจให้เป็นกฎสากลสำหรับทุกคน (Universalizability)

หนึ่ง การเลือกแทนมนุษยชาติในฐานะข้อเท็จจริงของเงื่อนไขของมนุษย์ ชาร์ดร์เขียนไว้ว่า "เมื่อเรากล่าวว่ามนุษย์รับผิดชอบต่อตัวเอง เรา

มิได้หมายความว่า มนุษย์รับผิดชอบต่อปัจเจกภาพของตนเท่านั้น แต่เรา
 รับผิดชอบต่อมนุษยชาติด้วย"⁴⁰ ชาร์ตีย์ยืนยันว่า ในการเลือกตัวเอง
 มนุษย์ก้าวพ้นปัจเจกภาพของความเป็นมนุษย์ การเลือก คือ การสร้างสรรค์
 "ในบรรดาการกระทำทั้งหมดที่คนเลือกกระทำเพื่อสร้างตนอย่างที่เขาคงใจจะ
 เป็น ไม่มีการกระทำใดที่ไม่สร้างสรรค์ ในทางภาพพจน์ของมนุษย์ดังที่เขาเชื่อ
 ว่าเขาควรจะเป็น"⁵⁰ เมื่อมีคำว่า "ควร" อยู่ แสดงว่านี่คือ คุณค่า
 ที่ได้รับการยืนยันในการเลือกแต่ละครั้ง นี่คือนิวคิดเชิงปทัสฐานที่ชาร์ตีย์มีอยู่
 "สิ่งที่เราเลือกย่อมดีขึ้น"⁵¹ เสมอ และไม่มีอะไรดีขึ้นสำหรับเรา โดย
 ไม่ได้ขึ้นสำหรับทุกคน" ภาพพจน์ที่ได้รับการเลือกนั้นจะสมเหตุสมผลสำหรับ
 ทุกคน และ สำหรับบุคคลมีที่เรามีชีวิตอยู่ ด้วยเหตุนี้ ชาร์ตีย์จึงสรุปว่า
 "ความรับผิดชอบต่อเราจึงยิ่งให้กว่าที่เราคาดคิด เพราะเกี่ยวข้องกับมนุษย-
 ชาติทั้งหมด"⁵²

เมื่อพิจารณาข้อโต้แย้งดังกล่าวของชาร์ตีย์ อาจสรุปได้ 2 แบบดังนี้
 หนึ่ง ถ้าคนเลือกอะไรก็ตาม เขาเลือกสิ่งนั้นเพราะเขาคิดว่า ดี

(ข้ออ้าง)

ไม่มีอะไรดีสำหรับเราโดยไม่ได้สำหรับคนอื่น (ข้ออ้าง)

เพราะฉะนั้น สิ่งที่เขาเลือก เขากำลังเลือกแทนทุกคน

(ข้อสรุป)

⁴⁰Ibid., p. 24.

⁵⁰Ibid., p. 25.

⁵¹Ibid., pp. 25-26.

⁵²Ibid., p. 28.

สอง ในการเลือกชีวิตของข้าพเจ้าเอง ข้าพเจ้ากำลังเลือก ภาพพจน์บางอย่างของมนุษย์อย่างที่ข้าพเจ้าคิดว่ามนุษย์ควรจะเป็น (ข้ออ้าง)

เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้ากำลังผูกพันกับมวลมนุษย์ในการเลือกของ ข้าพเจ้าโดยกล่าวกับมวลมนุษย์ว่า นี่คือนี่สิ่งที่คุณควรจะเป็น (ข้อสรุป)

ปัญหาที่น่าอภิปรายในที่นี้คือ ชาร์ตอร์มีเหตุผลอะไรที่อ้างว่า ไม่มีอะไรดีขึ้นสำหรับเราโดยไม่ได้ขึ้นสำหรับทุกคน จริงหรือที่ว่า ความรับผิดชอบของเราเกี่ยวข้องกับมวลมนุษย์

ก่อนอื่น ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า การที่ชาร์ตอร์ใช้คำว่าดีขึ้น หรือไม่ได้ขึ้นนั้นสะท้อนแนวคิดเชิงปทัสสถานอย่างชัดเจน เพราะแนวคิดเชิงปทัสสถานจะผูกพันเสมอกับคำว่า ดี ชั่ว ถูก ผิด ควร ไม่ควร

จากข้อโต้แย้งดังกล่าวของชาร์ตอร์ที่ผู้วิจัยสรุปออกมาเป็น 2 แบบ นั้น ผู้วิจัยกำลังคิดถึงตัวอย่างรูปธรรมอันหนึ่ง นั่นคือถ้าผู้วิจัยเลือกที่จะไม่เป็นผู้ติดเชื่อเอเดสโดยไม่ล่าสอนทางเพศและไม่ฝึกไฝในยาเสพติด ผู้วิจัยเลือกเช่นนี้เพราะคิดว่าสิ่งนี้ดี ทั้งนี้เพราะเอเดสเป็นโรคติดต่อที่ร้ายแรงที่สุดที่ยังรักษาไม่ได้ เป็นมหันตภัยที่คุกคามมวลมนุษย์อยู่ แน่นนอน การเลือกที่จะไม่เป็นเอเดสของผู้วิจัย ไม่เพียงแต่จะดีสำหรับผู้วิจัยเองเท่านั้น แต่ยังดีสำหรับทุกคนที่ผู้วิจัยเกี่ยวข้องด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ภรรยา และครอบครัวของผู้วิจัย รวมทั้งเพื่อนต่างเพศคนอื่น ๆ ที่ผู้วิจัยอาจจะรู้จักและมีความสัมพันธ์ทางเพศด้วย ฉะนั้น การที่ผู้วิจัยเลือกที่จะไม่เสี่ยงต่อการเป็นผู้ติดเชื่อเอเดส ผู้วิจัยกำลังเลือกแทนมวลมนุษย์และนี่คือสิ่งที่มวลมนุษย์ควรควรเลือกด้วย การที่ผู้วิจัยเลือกเช่นนี้ อย่างน้อยที่สุด ผู้วิจัยจะไม่มีโอกาสเป็นเอเดส และไม่สามารถแพร่เชื่อเอเดสให้แก่คนอื่น ๆ ได้ ทุกคนที่ผู้วิจัยเกี่ยวข้องด้วยก็จะปลอดภัยจากโรคนี้อีก ถ้าทุกคนในโลกเลือกที่จะไม่เป็นผู้ติดเชื่อเอเดสโดยยึดหลักการไม่ล่าสอนทางเพศ ไม่ฝึกไฝในยาเสพติดใด ๆ อย่างเคร่งครัด มวลมนุษย์ก็จะปลอดภัยจากโรคนี้อีก เอเดสก็จะไม่สามารถคุกคามมนุษยชาติได้อีกต่อไป จากตัวอย่างนี้เอง ผู้วิจัยจึงเห็นด้วยกับข้อสรุปของชาร์ตอร์ที่ว่าความ

รับผิดชอบของเราจึงยิ่งใหญ่กว่าที่เราคาดคิด เพราะเกี่ยวข้องกับมนุษยชาติทั้งหมด

จากตัวอย่างรูปธรรมข้างต้น เป็นที่ประจักษ์ชัดว่าชาร์ตอร์มิใช้ นักปรัชญาที่เน้นปัจเจกภาพจนเกินไป การเลือกของปัจเจกบุคคลแต่ละครั้งจะสัมพันธ์กับมวลมนุษยชาติเสมอ "เมื่อคนเราผูกพันตนเองกับอะไรก็ตาม เขาตระหนักเต็มเปี่ยมว่าเขาไม่เพียงแต่กำลังเลือกสิ่งที่เขาจะเป็นเท่านั้น แต่ขณะเดียวกันเขากำลังเป็นผู้ออกกฎหมายที่ตัดสินใจแทนมวลมนุษยชาติด้วยในขณะที่นั้นมนุษย์ไม่สามารถหลบหลีกจากความหมายของความรับผิดชอบที่ลึกซึ้งและสมบูรณ์ได้"⁵³

นี่คือการเลือกที่เกี่ยวข้องไม่เพียงแต่กับตัวเราเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวข้องกับสิ่งที่ควรเป็นสำหรับทุกคนด้วย เป็นไปได้ไหมว่า แนวคิดที่ว่าด้วยการเลือกแทนมวลมนุษยชาตินั้นมีไว้เพื่อเน้นน้ำหนักของความรับผิดชอบต่อติดตามการกระทำทุกอย่าง การเลือกทุกอย่างที่ปัจเจกบุคคลได้ตัดสินใจ ชาร์ตอร์กำลังเรียกร้องให้เรากระทำราวกับว่า เรากำลังกระทำเพื่อมวลมนุษยชาติ และถึงที่สุดจะเป็นชะตากรรมของมวลมนุษยชาติเองที่อาจจะตกอยู่ในอันตรายจากการเลือกนั้นมากกว่าชะตากรรมของปัจเจกบุคคลเองดังที่ชาร์ตอร์ยกตัวอย่างว่า

ถ้าข้าพเจ้าอยากแต่งงานมีลูก แม้การตัดสินใจนี้จะมาจากสถานการณ์แวดล้อมของข้าพเจ้าเอง จากความอยาก จากความปรารถนาของข้าพเจ้าเอง ข้าพเจ้าก็ไม่เพียงแต่ผูกพันตัวเองเท่านั้น แต่ผูกพันมวลมนุษยชาติด้วย ในการเลือกระบบผัวเดียวเมียเดียว (Monogamie) ฉะนั้นข้าพเจ้าจึงรับผิดชอบต่อตนเองและต่อทุกคนข้าพเจ้าสร้างภาพพจน์ที่ข้าพเจ้าเลือกในการสร้างตนเองข้าพเจ้าก็สร้างภาพพจน์ของมนุษยชาติด้วย⁵⁴

⁵³ Ibid., p. 28.

⁵⁴ Ibid.

สอง การเลือกแทนมวลมนุษยชาติในฐานะหลักการของการจงใจ ได้ที่จะให้เกณฑ์ทางจริยะ เป็นกฎสากลสำหรับทุกคน การเลือกแทนมนุษยชาติ ที่หมายถึงการแสดงความรักชอบเชิงปทัสสถานต่อมวลมนุษยชนั้น ในแง่หนึ่ง เป็นการผสมผสานแนวคิด เอกซิสเทนเชียลลิสม์กับเกณฑ์ทางจริยศาสตร์ของค่านัก คำสั่งเด็ดขาดของค่านักกล่าวถึงการทำตามหลักที่จงใจได้ที่จะให้เป็นกฎสากล และการกระทำของผู้กระทำเสมือนว่าเป็นสมาชิกผู้ออกกฎหมายของอาณาจักร แห่งจุดมุ่งหมาย ชาร์ตเตอร์เองก็อ้างถึงคนที่ผูกพันตัวเองในฐานะ ผู้ออกกฎหมาย ที่ตัดสินใจแทนมนุษยชาติทั้งมวล ตลอดจนการกระทำของคน ๆ นั้นในลักษณะ ที่มวลมนุษยชาติควรกระทำ

"ใครจะพิสูจน์ได้ว่า ข้าพเจ้าคือบุคคลที่เหมาะสมที่จะบังคับแนวคิด เกี่ยวกับมนุษย์ของข้าพเจ้าต่อมนุษยชาติโดยการเลือกของข้าพเจ้า ข้าพเจ้า จะไม่พบหลักฐานใด ๆ เลย...ทุกอย่างเกิดขึ้นกับทุกคน ราวกับว่าเผ่าพันธุ์ มนุษย์ทั้งมวลกำลังเพ่งมองสิ่งที่เขากำลังกระทำอยู่ และควบคุมการกระทำของ คนให้เป็นไปตามนั้น ดังนั้น ทุกคนควรบอกว่า จริง ๆ แล้วข้าพเจ้าเป็นคน ที่มีสิทธิ์ที่จะกระทำในลักษณะที่มนุษยชาติควรกระทำตามสิ่งที่ข้าพเจ้ากระทำด้วย"⁵⁵

อย่างไรก็ดี ผู้วิจัยเห็นด้วยกับหลักการทางจริยะของค่านักว่าด้วยการจงใจได้ที่จะให้หลักการที่ปัจเจกบุคคลยึดถือเป็นกฎสากลสำหรับมวลมนุษย์ แต่ขณะเดียวกันผู้วิจัยก็ไม่เห็นด้วยกับชาร์ตเตอร์ที่กล่าวว่า ในการเลือกของเขา นั้น เขากำลังเลือกแทนมวลมนุษยชน แต่ชาร์ตเตอร์ไม่เคยแสดงให้เห็นเลยว่า จะหลักเลียงการปะทะระหว่างเสรีภาพในการเลือกของเขา กับเสรีภาพของคน อื่นอย่างไร หรือว่าจะประนีประนอมการเลือกอิสระที่ขัดแย้งกันได้อย่างไร

⁵⁵ Ibid.

นอกจากนั้น ชาร์ตร์พยายามที่จะแสดงให้เห็นว่ามีความเกี่ยวข้องทางตรรกะบางอย่างในการเลือกของเราที่นำไปสู่การเลือกแทนคนอื่น เนื่องจากไม่ว่าเราจะเลือกอะไรเพื่อตัวเราเอง เราก็กำลังเลือกแทนคนอื่น แต่ในทางปฏิบัติแล้วการเลือกที่เสรีของเราบ่อยครั้งจะนำมาซึ่งการลดทอนเสรีภาพของคนอื่น ชาร์ตร์ไม่เคยให้เหตุผลที่น่าเชื่อถือในทีใดเลยว่า เราได้ทำให้การเลือกของเราเป็นการเลือกแทนมวลมนุษย์อย่างแท้จริง⁵⁰ ทั้งยังมีได้แสดงให้เห็นชัดเลยว่า เป็นไปได้อย่างไรที่การเลือกที่อิสระของคน ๆ หนึ่งจะนำมาซึ่งการเลือกที่อิสระสำหรับทุกคน อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาภาพรวมทั้งหมดแล้ว อย่างน้อยที่สุดชาร์ตร์ก็ได้เปิดเผยแนวคิดของเขาเกี่ยวกับความรับผิดชอบเชิงปทัสสถานต่อมวลมนุษย์ออกมาให้เป็นที่ประจักษ์ ถึงแม้ผู้วิจัยจะไม่เห็นด้วยสักเพียงใดก็ตาม

ที่จริง การตัดสินใจแต่งงานมีลูกในระบบผิวเดียวเมียวเดียวของชาร์ตร์นั้นโดยแท้จริงแล้วมิได้มีอะไรเกี่ยวข้องกับมวลมนุษย์เลย ทำไม การเลือกแต่งงานในระบบผิวเดียวเมียวเดียวของชาร์ตร์จึงกลายเป็นสิ่งที่ "ควร" สำหรับมวลมนุษย์ได้เพราะการเลือกเช่นนี้เป็นการเลือกที่เป็นส่วนตัวโดยแท้จริงถ้าชาร์ตร์เขียนหนังสือ เปิดอภิปราย จัดสัมมนาทั้งในและนอกประเทศ หรือทั่วโลกเพื่อโน้มน้าวผู้คนให้ศรัทธาในระบบนี้ถ้าชาร์ตร์ทำเช่นนี้ และกล่าวว่า การเลือกแต่งงานและมีลูกของเขา คือ การเลือกแทนมวลมนุษย์ ก็พอจะยอมรับการอ้างดังกล่าวได้ ผู้วิจัยจะอภิปรายปัญหานี้อย่างละเอียดในบทที่ห้าที่ว่าด้วยการวิจารณ์รวบยอดแนวคิดของชาร์ตร์ว่าด้วยความรับผิดชอบ

---

⁵⁰ Mary Warnock. Existentialist Ethics. (London: Macmillan 1967), p. 43.

จะว่าไปแล้ว ในศาสนาต่าง ๆ ที่สำคัญของปัจจุบันก็ยังมีแนวคิดที่ต่างกันไปเกี่ยวกับระบบผิวเดียวเมือเดียว หรือระบบหลายผิวหลายเมือที่จริงการเลือกระบบใดระบบหนึ่งอันจะเป็นการเลือกแทนมวลมนุษยชนนั้นน่าจะเป็นการเลือกของศาสดาแห่งศาสนานั้น ๆ เพียงคนเดียวมากกว่า ทั้งนี้ เพราะการบัญญัติหลักการของศาสนาโดยศาสดาไม่ว่าจะโดยลายลักษณ์อักษร หรือการเป็นตัวอย่างจะมีผลกระทบต่อมวลมนุษยชน ตัวอย่างเช่น ศาสนาพุทธ และคริสต์ เน้นระบบผิวเดียวเมือเดียวที่เป็นผลมาจากบทบัญญัติที่เกิดจากศีลห้า และบัญญัติ 10 ประการของพระเจ้า แต่สำหรับศาสนาอิสลามและศาสนาคริสต์นิกายมอร์มอน พระมะหะหมัด ศาสดาของศาสนาอิสลาม และโจเซฟ สมิธ ศาสดาของมอร์มอนก็ได้บัญญัติให้ศาสนิกของตนมีภรรยาได้หลาย ๆ คน คำพูดของชาร์เตอร์จะมีเหตุผลมากถ้าการเลือกแต่งงานอันเป็นการเลือกแทนมวลมนุษยชน เป็นการเลือกของศาสดาไม่ก็คนผู้บัญญัติหลักศีลธรรมของศาสนานั้น อันจะมีผลกระทบในวงกว้าง มากกว่าที่จะเป็นการเลือกของบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่ในความเป็นจริงแล้วไม่มีผลกระทบอะไรมากมายต่อมหาชน